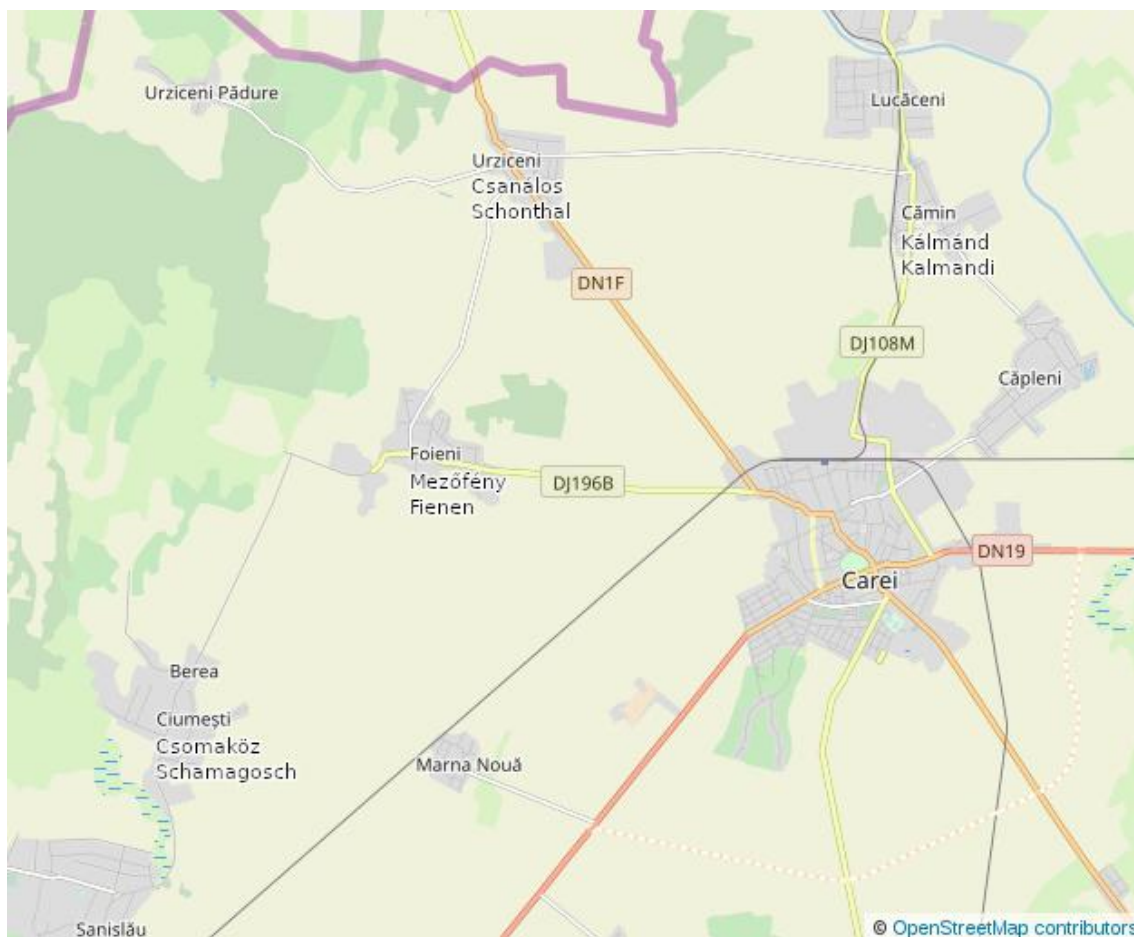
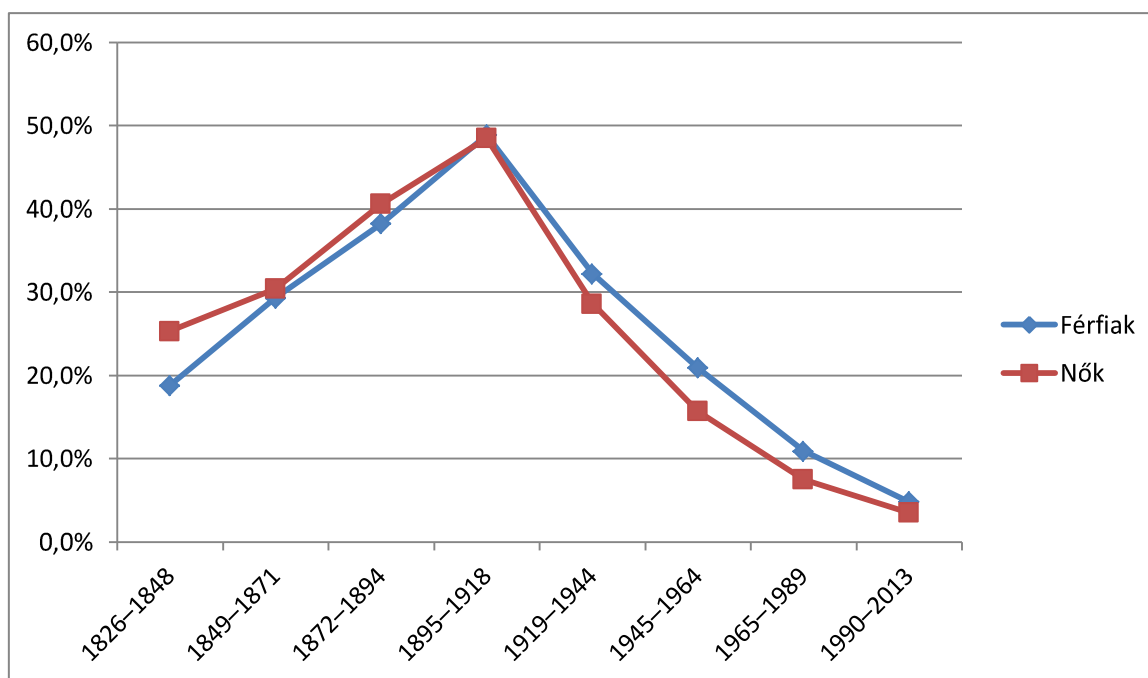

1. térkép: Nagykaroly és környéke

Ezeket a településeket egy sváb tömbnek is tekinthetjük, egymással szoros kapcsolatot tartanak fenn, közösen őrzik a sváb hagyományokat, szokásokat, együtt élik meg az ünnepnapokat. Már a településeket egymással összekötő úthálózat is arról tanúskodik, hogy az emberek számára fontos, hogy ne csak a közelben lévő Nagykarolyon keresztül legyenek megközelíthetőek ezek a falvak, hanem közvetlenül is. Szomszédos sváb eredetű település Kaplony is. Gyűjtésemből mégis kihagytam ezt a községet, hiszen egyrészt a falu nagyobb lélekszáma (2011-es népszámlálás szerint 3031 személy él itt), illetve a lakosság nemzetiségi megoszlása (csupán 74-en vallották magukat német nemzetiségűnek) alapján Kaplony nem sorolható egy csoportba a többi vizsgált településsel. Bár a környékeliek nem ismerik pontosan a népszámlálási adatokat, az adatközlők elmondása szerint a falubeliek Kaplont már nem tartják sváb falunak.

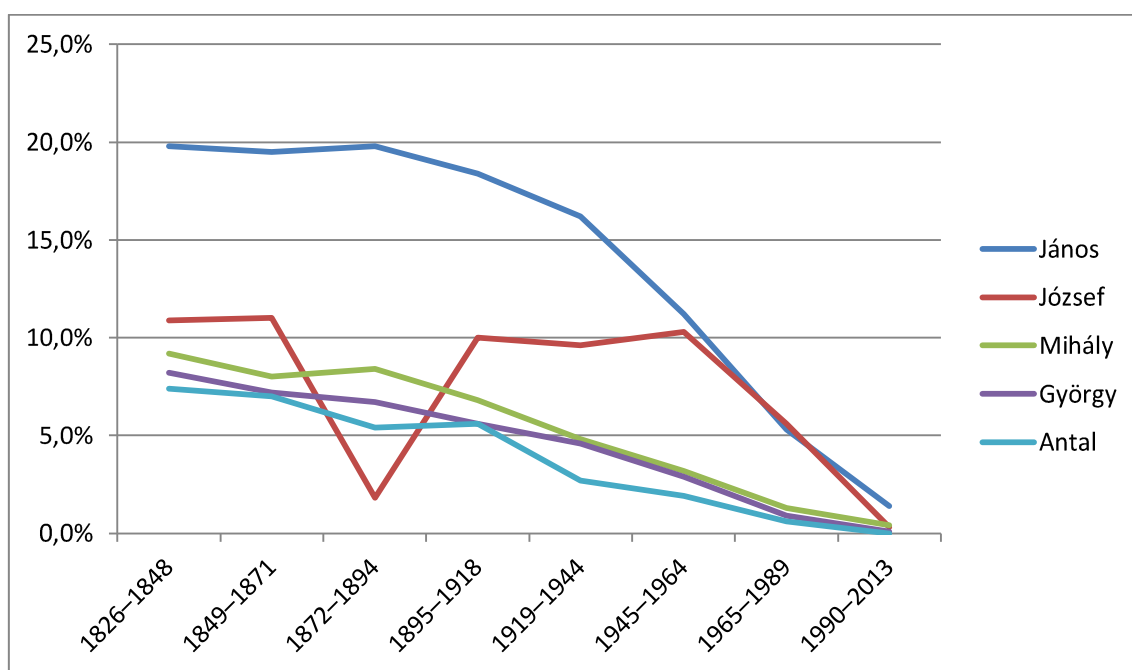
1. diagram: A nevek terheltségi mutatója időszakok és nemek szerinti bontásban

A vizsgált időszakok első felében a terheltségi mutatók tendenciaszerű növekedését láthatjuk mind a két nem névanyagában. A növekedés hátterében meghúzódó tényezőként említhetjük a születések számának folyamatos, nagymértvű növekedését, valamint ezzel párhuzamosan az elnevezésben felhasznált keresztnévek kismértékben bővülő körét. Fordulópontnak tekinthetjük az ötödik, a két háború közötti időszakot. Ekkor mindkét nem névanyagában jelentősen csökken a nevek terheltségi mutatója, bár ez a csökkenés különböző okokra vezethető vissza: a férfi névanyagban a nevek terheltségi mutatójának csökkenése a születések számának visszaesésével áll kapcsolatban, ezzel szemben a nők körében a felhasznált keresztnévek számának jelentős mértékű bővülését is megfigyelhetjük. Az utolsó három időszakban számottevően alacsonyabb a nevek terheltségi mutatója, a születések száma folyamatosan csökken, a névanyag pedig, főleg a hetedik időszakban, ugrásszerűen bővül.

Az első időszakban kiemelkedően magas mindkét nem esetében a keresztnévek száma, főleg a férfi névanyag gazdag. A jelenség megértéséhez példaképpen a mezőfényi névanyagot érdemes közelebbről megvizsgálnunk. Az első időszakban szembetűnően sok olyan névvel találkozunk itt, amelyeket a szomszédos falvakban nem használnak (pl. *Szekunda, Pelágia, Teodózia, Romána; Cirill, Donát, Hippolit* stb.). 1823 és 1836 között

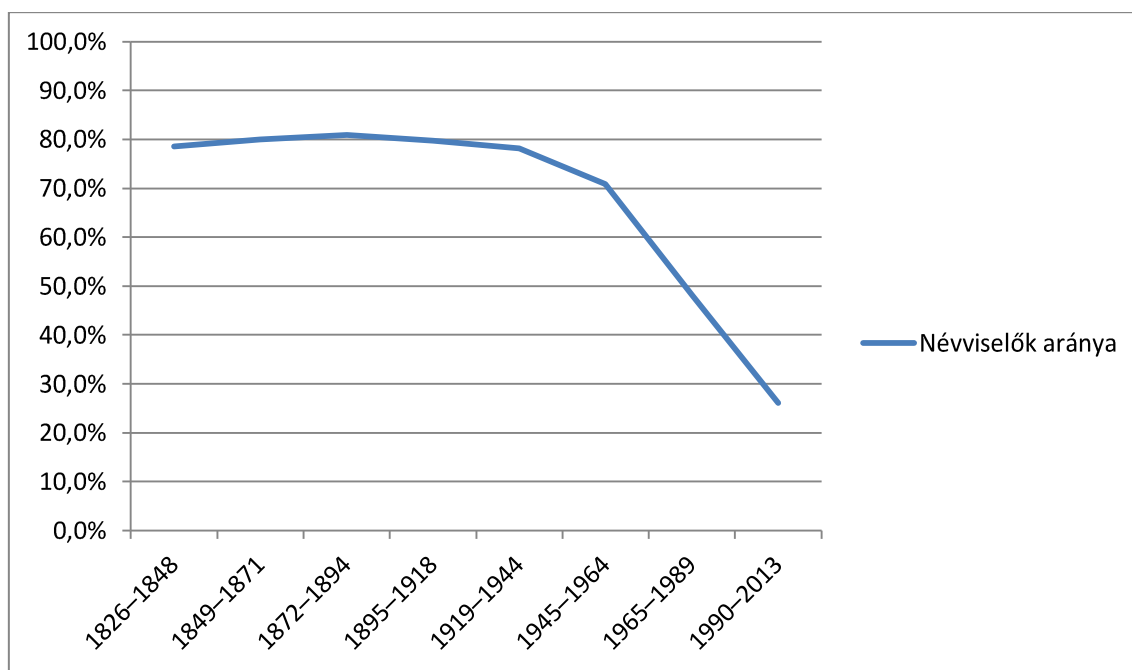
A táblázatban félkövérrel szedtem az első korszaktól állandóan jelen lévő neveket, így megfigyelhetjük a nevek megmaradását, természetesen ezzel párhuzamosan a változást is láthatjuk a névállományba újonnan bekerült nevek révén. Az első öt időszakban, körülbelül a századfordulóig minimális a változás: az *Antal*, *György*, *István*, *János*, *József*, *Márton*, *Mihály*, *Pál* keresztnévek a legnépszerűbbek. A korszakokon belül némelyest változik a nevek gyakorisági sorrendje és a névviselők aránya, de számottevő eltérés nincs. A hatodik korszaktól, a második világháború után már csökken az említett csoporthoz tartozó nevek száma, a későbbiekben pedig radikális változásnak lehetünk tanúi: az utolsó időszakban már csak az *István* keresztnévet találjuk meg a korábban oly népszerű, listavezető nevek közül.

Az utolsó, 1990–2013-as időszakban a közösségben hagyományosnak, gyakorinak tekinthető nevek teljesen háttérbe szorulnak, helyüket új, különböző jellegű keresztnévek veszik át. A 2. diagram jól szemlélteti ezt a változást. Az *István* név kivételével már az 1945–1964-es időszakban is veszítenek népszerűségből ezek a nevek, ettől az időponttól kezdve radikális csökkenést figyelhetünk meg a névviselők számának terén.

2. diagram: Az első korszak leggyakoribb férfi keresztnéveinek helyzete a vizsgált időszakokban (%)

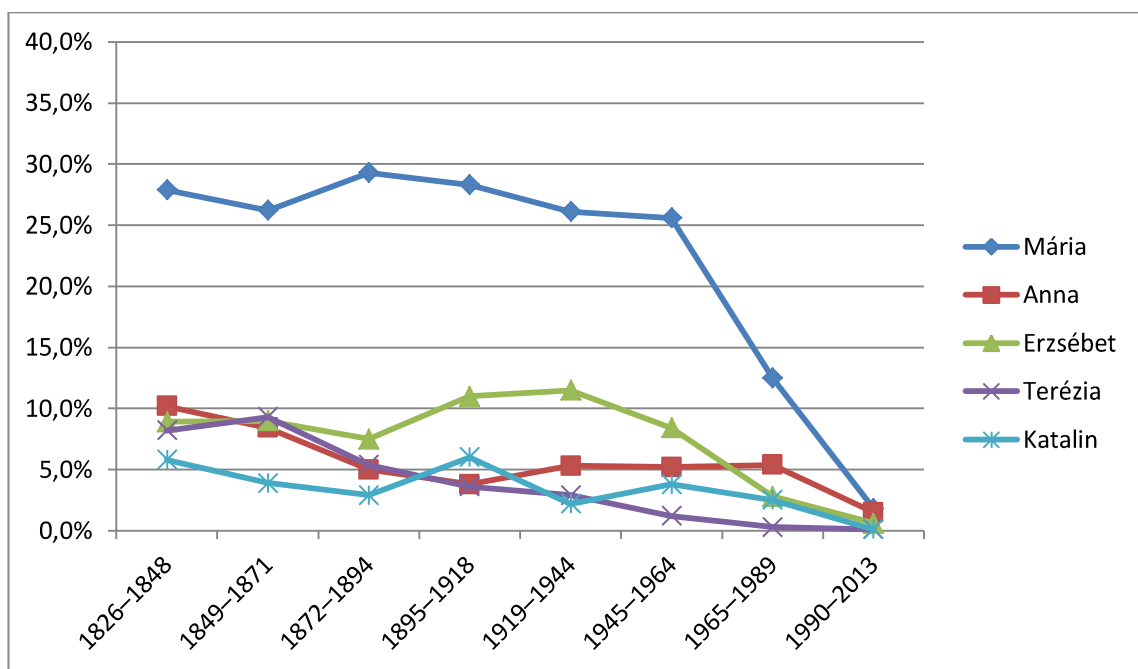
A nevek terheltségi mutatóját tartalmazó táblázatban láthattuk, hogy az első időszakban kiemelkedően magas az elnevezésben felhasznált névegyedek száma, a 2. táblázat adatai azonban arra utalnak, hogy az első tíz leggyakoribb keresztnévet kapta a névviselők jelentős hányada.

3. diagram: A tíz leggyakoribb keresztnév névviselőinek az aránya

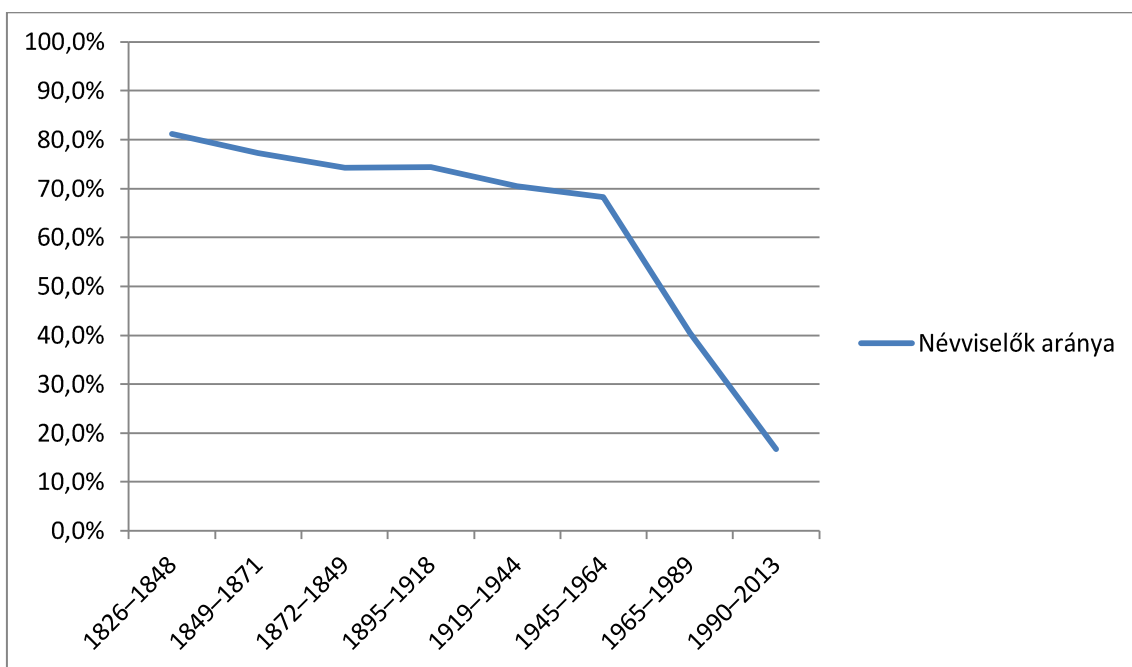
Az első időszakban (1826–1848) az újszülöttek közel 80,0%-a az első tíz leggyakoribb néven osztozik, tehát hiába tekinthető gazdagnak, változatosnak a névanyag, nagyon sok olyan keresztnév van, amelyet csak egy személy használ, így bizonyos nevek terheltségi mutatója kiemelkedően magas, míg másoké nagyon alacsony. A második és a harmadik periódusban hasonlóak az arányok, de a negyedik időszaktól bár lassú tempójú, de folyamatos csökkenést figyelhetünk meg. Az utolsó két időszakban számottevő a változás: 1965–1989 között közel 50,0%, 1990 és 2013 között pedig már csak 26,1% ez a számarány. Az utóbbi évtizedekben a szülők az olyan neveket részesítették előnyben, amelyek nem minősülnek gyakorinak a közösségen belül.

A névanyag folyamatos bővülését, gazdagodását számszerűsíthetjük, ha megvizsgáljuk az adott korszakban először megjelenő nevek számát. A második időszakban 13 új név figyelhető meg a névanyagban (*Albert, Eduárd, Flórián, Kálmán*

4. diagram: Az első időszak leggyakoribb női neveinek helyzete a vizsgált korszakokban (%)

A névegyedek elnevezésben betöltött szerepéről árnyaltabb képet kapunk, ha megvizsgáljuk, hogy a tíz leggyakoribb pozíciót betöltő nevek hány névviseelővel rendelkeznek korszakonként.

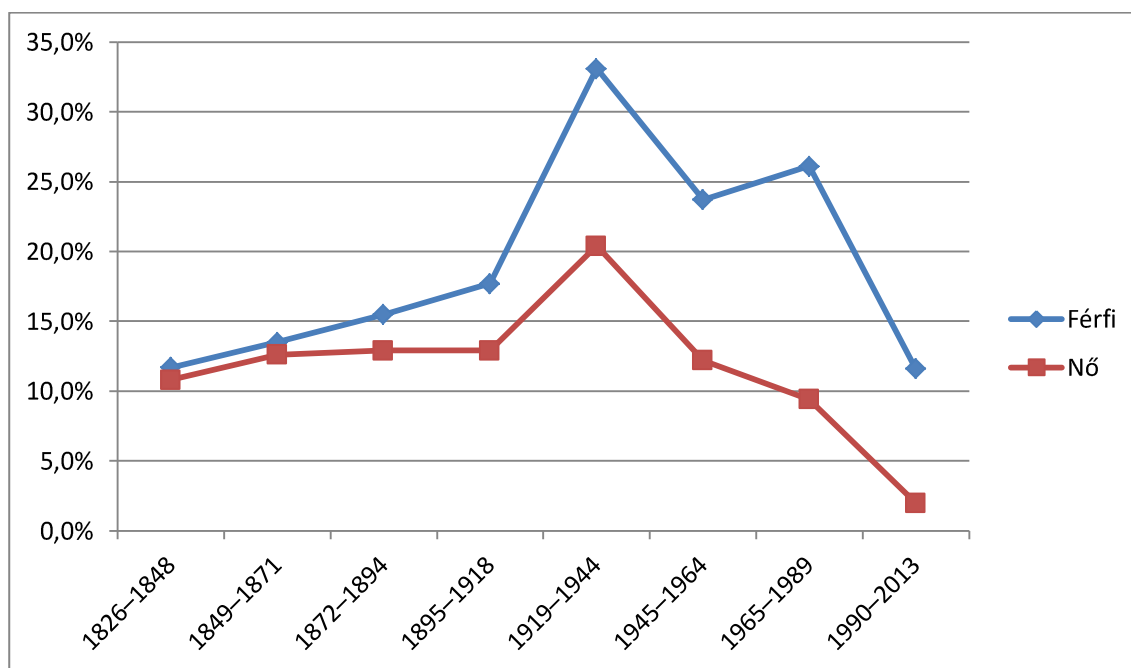

5. diagram: A tíz leggyakoribb keresztnév névviselőinek az aránya

Akárcsak a férfineveknél, itt is folyamatos csökkenést figyelhetünk meg: az első időszakban az újszülöttek kicsivel több mint 80,0%-a az említett tíz keresztnéven osztozik, az ötödik időszakig ez a számarány csak kis mértékben csökken. Eddig a pontig hasonló arányokat figyelhetünk meg a két nem névanyagában, bár az első időszak kivételével a női névanyagban alacsonyabb ez a számarány, számottevő különbség nincs. A hatodik időszaktól a női anyagban rohamosabb csökkenést figyelhetünk meg, mint a férfiban, a nőiben a hatodik korszakban 67,9%, a hetedikben 40,5%, az utolsóban már csak az újszülöttek 16,7%-a osztozik a leggyakoribb neveken. Tehát az utolsó három időszakban a szülők inkább a fiaiknak adnak a közösségben gyakorinak számító nevet, mint a lányaiknak.

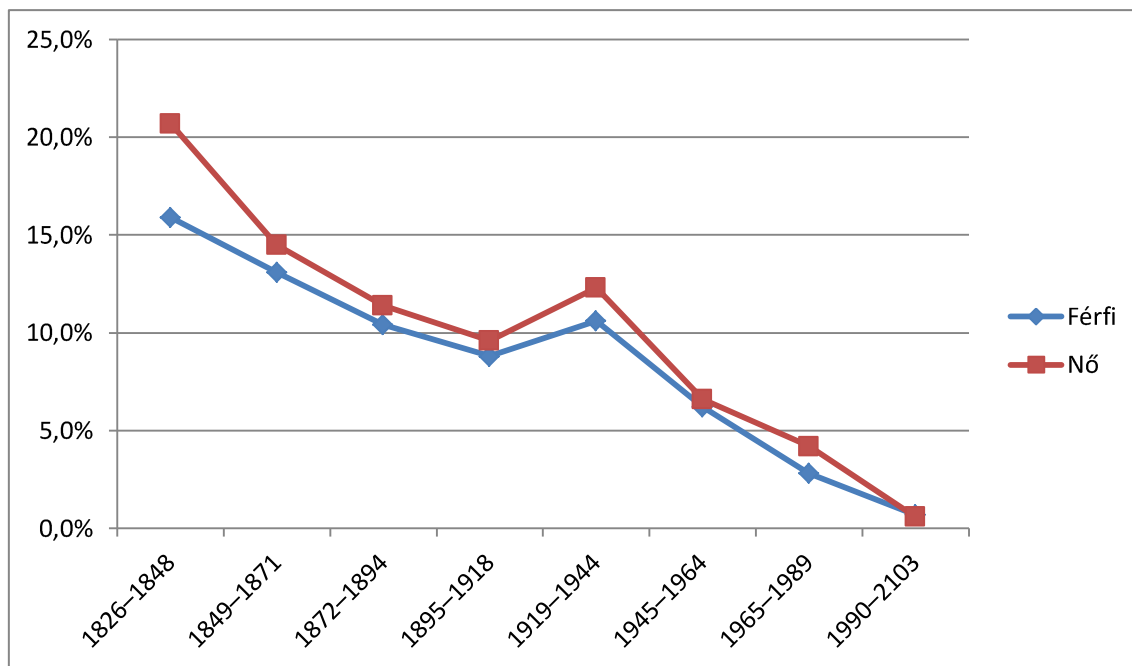
Akárcsak a férfiaknál, a nőknél is hasznos megvizsgálni az egy adott időszakban először megjelenő neveket. A második időszakban 11 ilyen nevet találunk (*Adelhaid, Berta, Emma, Jolán* stb.), a harmadikban 19-et (*Adél, Hermina, Izabella, Veron* stb.), a negyedikben 11-et (*Adalberta, Etel, Lea, Olga* stb.), az ötödikben pedig 15 keresztnévet (*Angéla, Hildegard, Kornélia, Piroska* stb.). A hatodik korszaktól jelentősebb gazdagodást figyelhetünk meg, ekkor 25 új név jelenik meg (*Angelika, Edit, Melinda, Szidónia* stb.); a hetedikben még számottevőbb a változás, ekkor 111 új keresztnévvvel

változási tendenciát mutatták ki más területeken is a kutatók: a 20. század közepén a leggyakoribb a szülők nevének öröklése, napjaink felé haladva pedig egyre csökken ennek a névválasztási szokásnak a népszerűsége (vö. pl. GASPARICS 1989: 51–58, BAMBEK 2004: 161–162, B. GERGELY 2005: 50, SPĂRIOSU 2011: 99, VÖRÖS 2013: 659). Tovább árnyalhatjuk a képet, ha a névátörökítési szokásokat nemek szerinti bontásban is megvizsgáljuk.

6. diagram: A szülők névátörökítése nemek szerinti bontásban

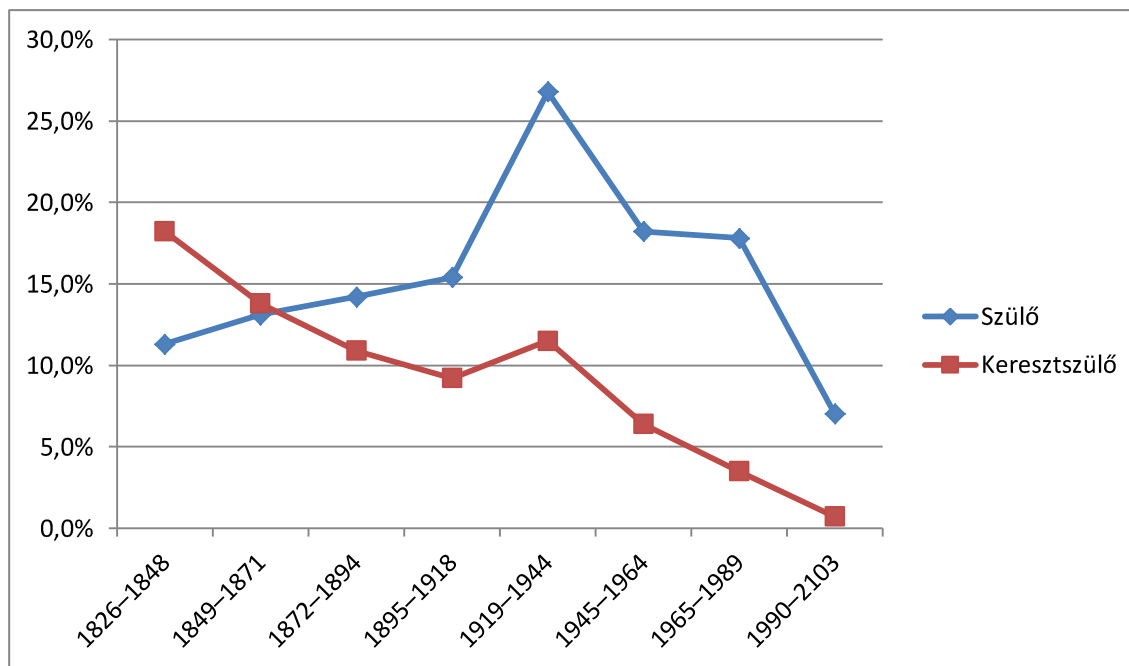
A már említett, ismert tendencia érvényesülését, mely szerint a fiúk gyakrabban öröklik apjuk nevét, mint a lányok anyjukét, a táblázatban feltüntetett adatok alapján is láthattuk. A fenti diagram azonban még jobban kiemeli a nemek névanyagában nyomon követhető különbségeket. Már az első időszaktól kezdve a férfi névanyagban gyakoribb ez a névadási motiváció, de ekkor még kisebb mértékű a nemek közötti eltérés (vö. SZILÁGYI-KÓSA 2011: 100–136, COSMA 2017: 82–91). A VI. korszaktól azonban egyre nagyobb aránybeli különbségek figyelhetők meg, ekkor szinte kétszer annyi fiú kapta apja után nevét, mint lány az anyja után. VARGA JÓZSEFNÉ emeli ki, hogy a szülői névöröklésben bekövetkezett változás a hagyományos névadási stratégiák háttérbe szorulására, a hagyomány megbomlására utal (VARGA 2008: 143). Ugyanezt láthatjuk a vizsgált névállományban is, hiszen a szülők névátörökítése az utolsó két időszakban

7. diagram: A keresztszülők nevének örökítése nemek szerint

Mindegyik időszakban a lányok gyakrabban kapják a keresztszülő nevét, mint a fiúk; ezek az eltérések azonban nem nagyok, csupán az első időszakban láthatunk egy közel 5%-os különbséget a nők javára. Mindkét nemnél változásokat figyelhetünk meg: mikor a női névanyagban erősebb ez a motivációs hatóerő, akkor a férfira is nagyobb hatással van. Az első időszaktól tapasztalható folyamatos, nagyobb fokú csökkenés a 20. század elején mérséklődik, s a század első felében minimalizálódik. Nagyfokú változást ismét az utolsó két időszakban látunk: ekkor radikális csökkenést figyelhetünk meg mindkét nem esetében.

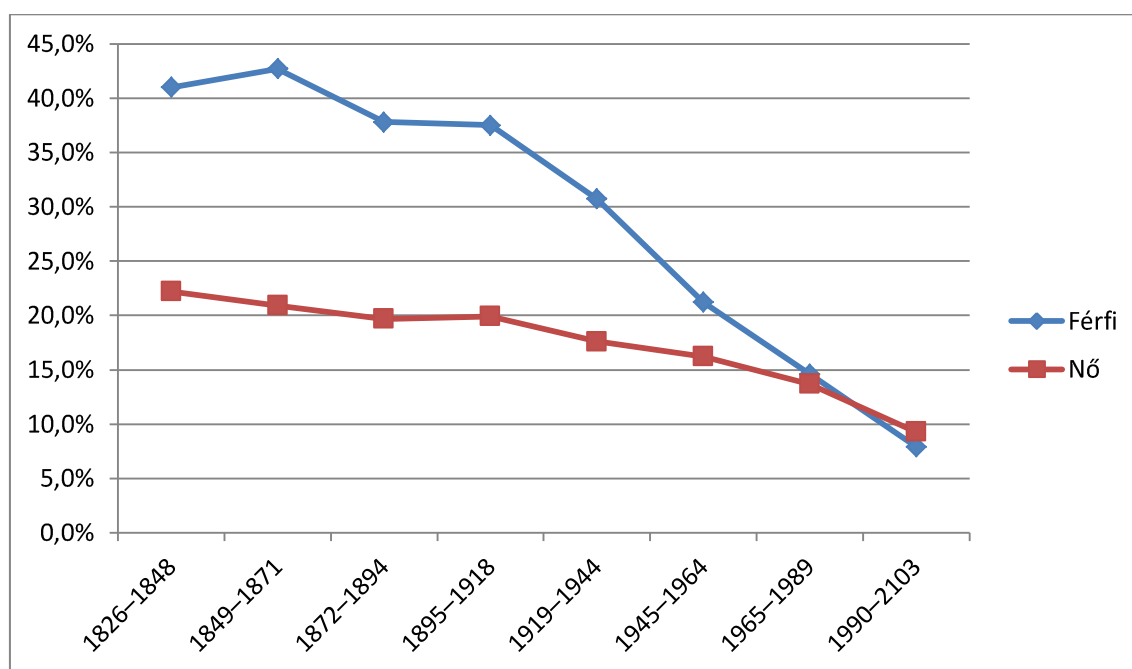
Végül összehasonlítottam a szülők és keresztszülők nevének örökítését a vizsgált időszakokban.

8. diagram: A szülők és keresztszülők nevének öröklése

A 19. század első felében az elnevezettek gyakrabban örökölték nevüket a keresztszülöktől, mint a szülöktől, a későbbiekben azonban a szülöktől való névöröklés bizonyult jellemzőbb névválasztási szokásnak. A névhagyományozódás a szülők esetében az V. korszakban a legmagasabb, a keresztszülőknél is a folyamatosan csökkenő tendencia itt megtörik. Ebben a korszakban tehát ismét felerősödik e két hagyományosnak tekinthető névválasztási szokás. Mindez összefüggésben állhat a névadó közösséget érintő politikai változásokkal, az első hatalomváltás után a közösséget a román politikai keretek között újabb hatások érték, köztük a kisebbségi létbe kerülés mellett fontos tényező a román állam által propagált német mozgalom. Ezáltal a nyelvcsere útján már elindult sváb/német közösség bátorítást kapott sváb/német nyelvének használatára, hagyományainak megerősítésére. A keresztszülők nevének öröklése a német közösségekben egy hagyományosnak tekinthető névadási motiváció, így érthető, hogy épp ebben az időszakban válik ismét népszerűbbé.

A diagramon látható két görbe közötti távolság nő, ami arra utal, hogy míg a szülők nevének átöröklése megmaradt mint hagyomány, sőt erősödött, addig a keresztszülők nevének átadása egyre inkább háttérbe szorult. Bár az utolsó két időszakban mind a két névválasztási motiváció hatása csökkent, a bemutatott tendencia

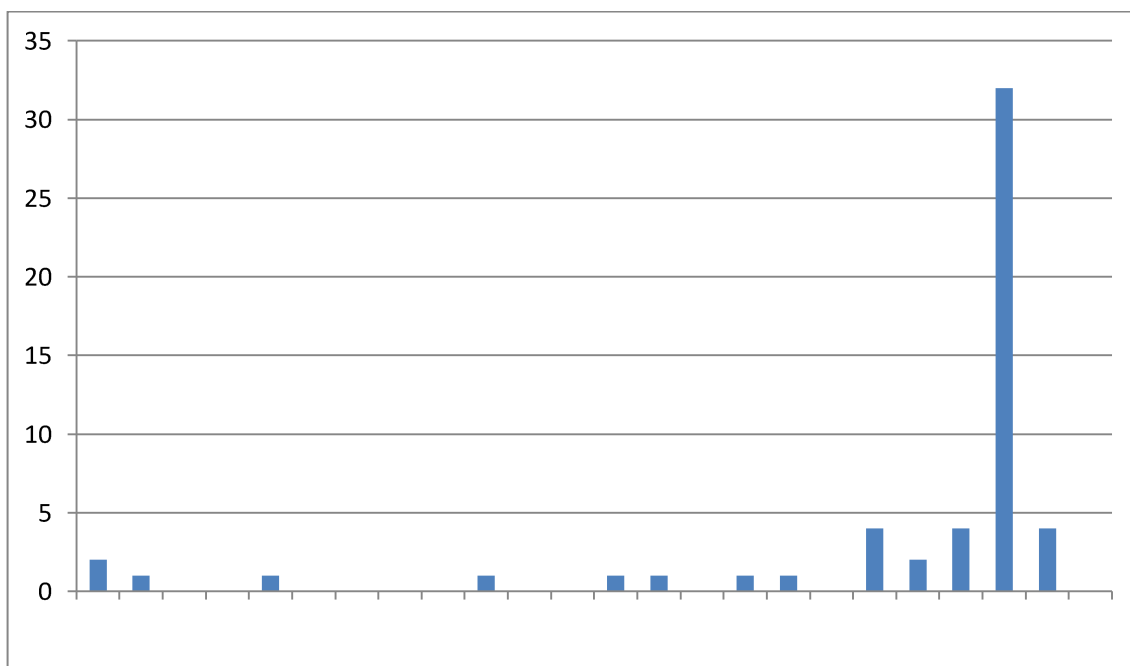
9. diagram: A naptári névadás változása nemek szerint

Az újszülöttek közül a fiúk gyakrabban kapták a születésükhöz közel eső névnap alapján keresztnévüket, mint a lányok; ezt az általánosnak tekinthető megállapítást olvashatjuk más kutatópontok eredményeinél is (vö. pl. ÖRDÖG 1973: 65, VARGA I. 1994: 92, HAJDÚ 2003: 610, VINCZE 2007: 112–113). Ezt az általános tapasztalatot tovább lehet árnyalni a Nagykároly környéki névállomány esetében. Elsőként kiemelendő az utolsó időszakban (1989–2013) bekövetkezett változás: ekkor több lány kapta a születésnapjához közel eső keresztnévet, mint fiú. A közel 200 év alatt ez az egyetlen időszak, amelyben a női névanyagban magasabb a számarány. Már a táblázat alapján is láthatóvá válik, de a diagramon még jobban nyomon követhető a két görbe közötti távolság csökkenése. A vizsgált időszakok első felében a naptári névadás vonatkozásában a nemek közötti számaránybeli különbség jelentősebb, mint a későbbiekben; ekkor közel kétszer annyi fiú kapta a születése napjához közel eső keresztnévet, mint lány. A századforduló után (az V. időszaktól, 1919–1944) csökken a számarányok közötti különbség, napjaink felé haladva pedig egyre kisebb. Érdemes kiemelni a két nem tekintetében a csökkenő tendencia közötti különbséget is: a férfi névanyagban egy gyors ütemű csökkenést figyelhetünk meg, főleg az V. időszaktól; ezzel szemben a nőire a lassú ütemű, folyamatos csökkenés jellemző.

láthatjuk a *József, Mihály, György, Antal* keresztnemeknél. A nevek terheltségének csökkenésével párhuzamosan nő a naptári névadás hatása. A közepes terheltségű nevek esetében ez az arány 45-55% között mozog, pl. az *Ádám, András, Ferenc, Mátyás, Sebestyén* keresztnemeknél. A kevés, mindössze 3-4 névviselővel rendelkező neveknek pedig még magasabb ez az arányszám; a *Balázs* 80%-a, a *Márk* 75%-a, az *Orbán* 66%-a, a *Bálint, Gábor, Péter* 100%-a kapta a névnapja hónapjában a keresztnévét. A női névállományban ilyen jellegű összefüggést nem lehet kimutatni.

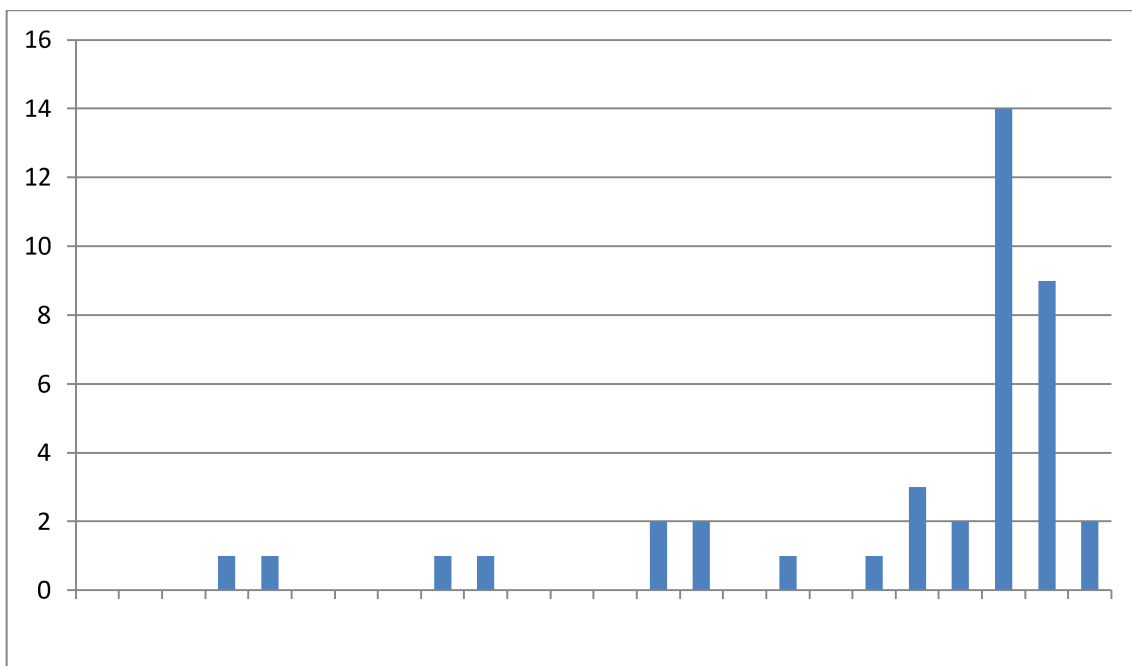
A naptári névadás szokásának működését olyan keresztnemek bemutatásával kezdem, melyeknek csak egy névnapjuk volt az adott korszakban a római katolikus naptárakban. Ezek a nevek egyébként az adott időszakban gyakori és közepesen gyakori keresztnemek.

A diagramokon minden hónap első és második felét tüntettem fel, eszerint 1.1. január első felére vonatkozik, az 1.2 pedig a hónap második felére, és így tovább egész decemberig. A vizsgálat során HAJDÚ MIHÁLY kutatásának módszertanát vettem alapul (HAJDÚ 2003: 611–619).

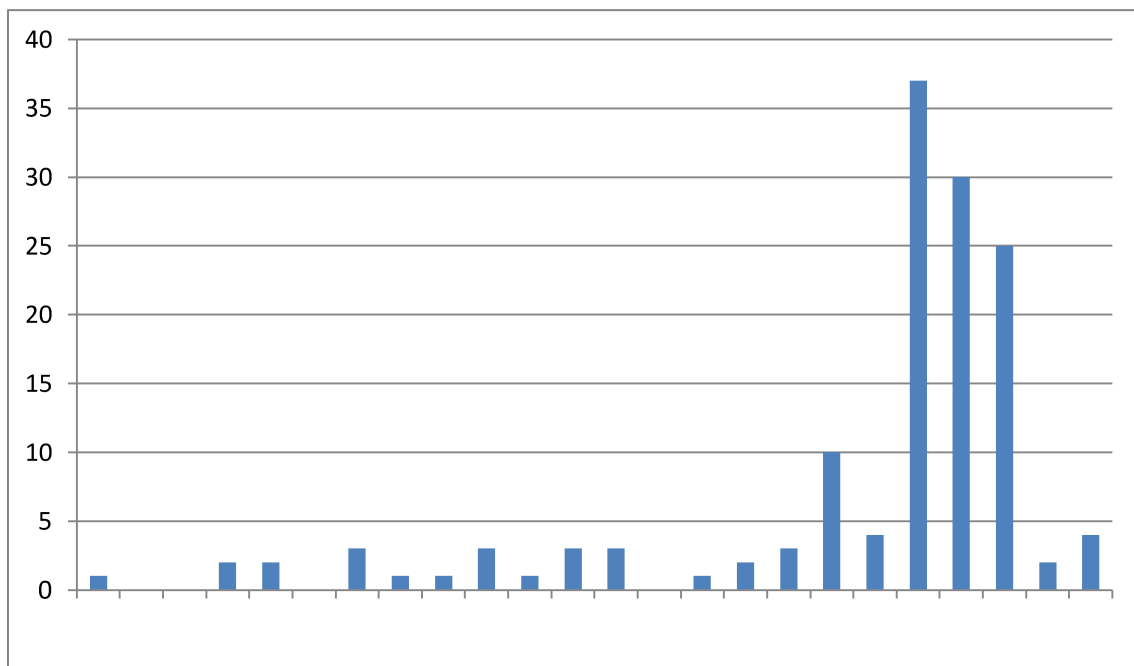
9. diagram: Az *András* név félhavasokénti gyakorisága az első időszakban
(névviselők száma)

Az *András* és *Borbála* keresztnemeknél megfigyelhetjük, hogy a közelgő névnap és ünnep milyen hatással van a névválasztásra. Az egyébként közepesen gyakorinak minősíthető nevek száma jelentősen megnő a névnap közelsége miatt; az *András* keresztnemet novemberig havonta csak 1-2 két szülő választja gyermekének, november második felében (András-nap november 30) azonban már 32 névviselője van. Az első korszakban *András* névre keresztelt fiúk 58,2%-a november második felében született. Ugyancsak ezt látjuk a *Borbála*-nál is, melynek névnapja december 4-én van. A nevet viselő személyek száma november második és december első felében a legmagasabb, az elnevezettek 57,5%-a ekkor született.

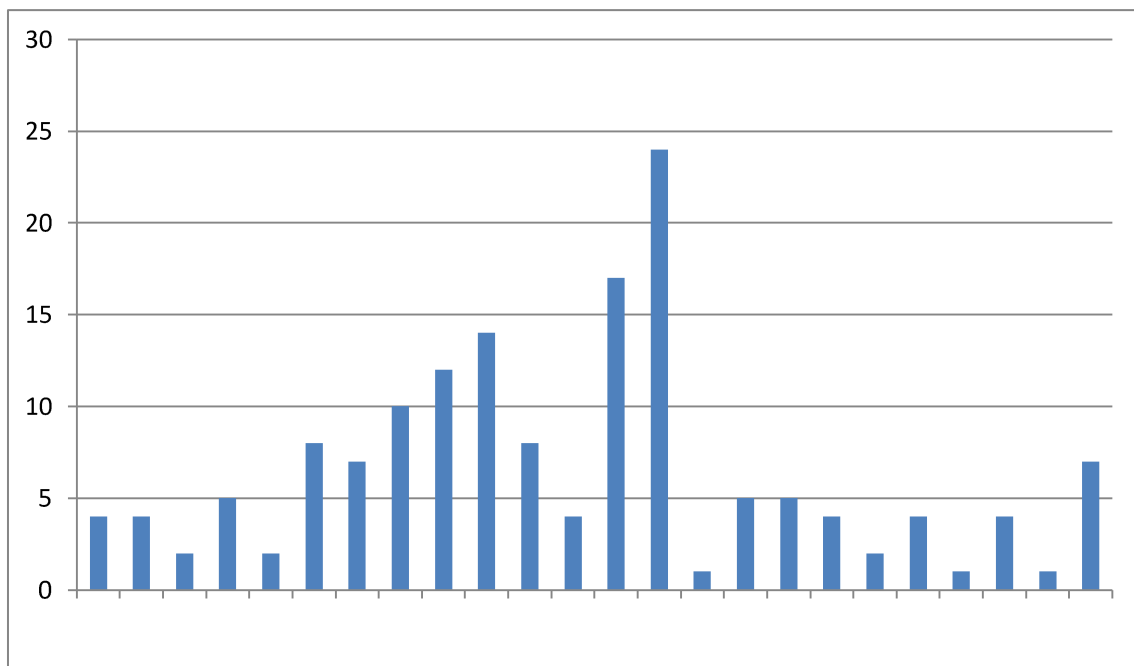
10. diagram: A *Borbála* név félhavonkénti gyakorisága az első időszakban (névviselők száma)

Jellemző, hogy az adott névnap előtt több gyerek kapta a keresztnemet, mint a névnap után; a következő két diagram is jól szemlélteti ezt.

11. diagram: Az *Erzsébet* név félhavonkénti gyakorisága az első időszakban (névviselők száma)

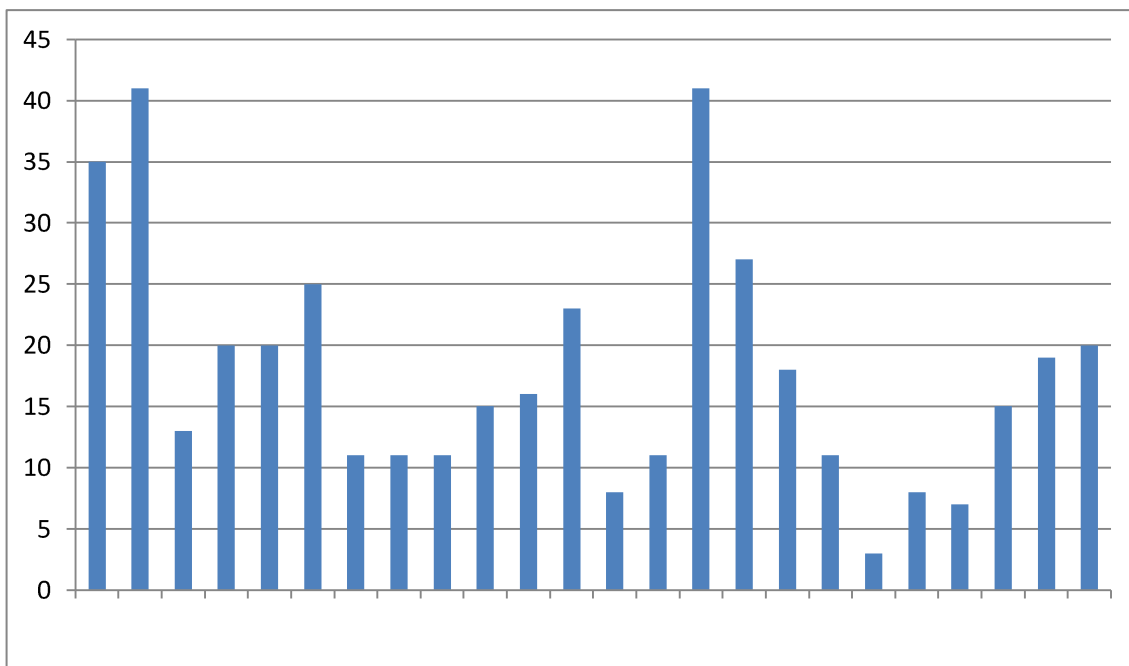
Az *Erzsébet* és az *Anna* nevek félhavonkénti gyakoriságát végigkövetve is azt látjuk, hogy az adott névnap előtt több szülő választja ezeket a keresztnéveket gyermekének, mint utána. Az *Erzsébet* névnek több névnapja van, a korabeli naptárak kettőt tartanak nyilván: július 8, illetve november 19. BÁLINT SÁNDOR *Ünnepi Kalendáriumában* a novemberi névnapot említi és részletesen bemutatja a védőszent életét, a magyar irodalomban és ikonográfiában megjelenő hozzá kapcsolódó motívumokat (BÁLINT 1977/1998: 528–538). A vizsgált közösség névválasztási szokásaira a november 19-ei névnap, illetve e védőszent volt nagyobb hatással; az azonban feltűnő, hogy az *Erzsébet*-ek száma október második felében a legnagyobb, és ehhez képest november második felében már kevesebb gyermek kapta ezt a keresztnévet. Az *Erzsébet*-ek 66,7%-a október és november második fele között született.

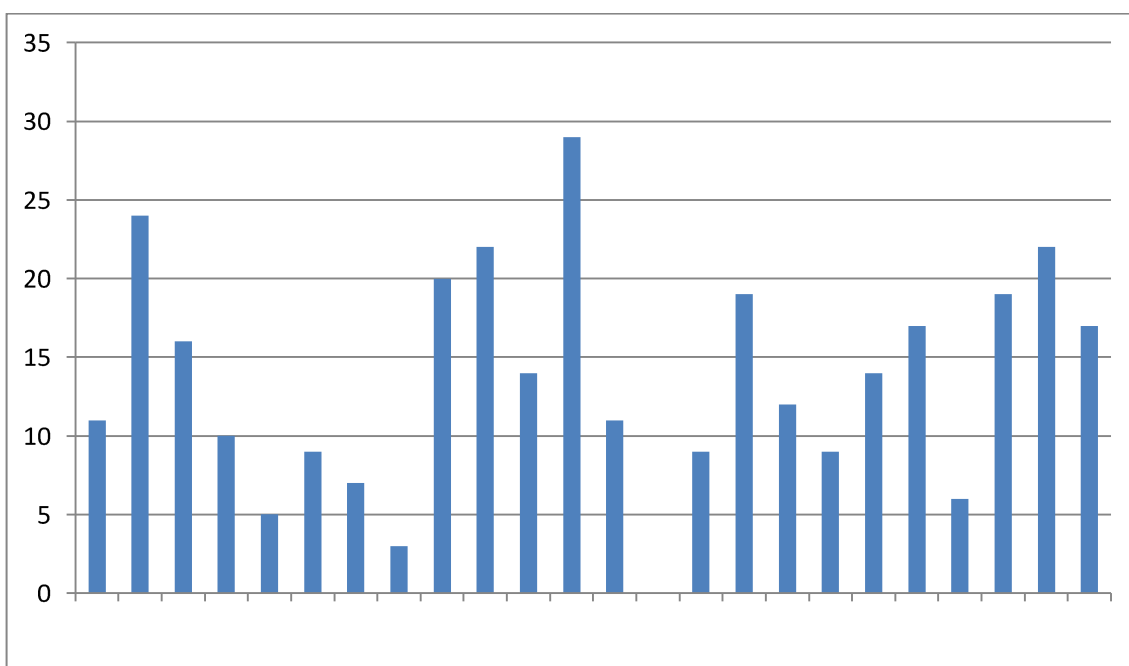
12. diagram: Az *Anna* név félhavasokénti gyakorisága az első időszakban
(névviselők száma)

Az *Anna* névnél a névnap előtt már több hónappal megemelkedik a névviselők aránya, utána pedig radikálisan csökken, hónapokig kevesebb gyermek kapja a keresztnévet. HAJDÚ a jelenség okát, egyik adatközlője nyomán azzal magyarázza, hogy a név kiválasztása során a szülők általában csak előre lapoztak a naptárban, visszafelé nem (HAJDÚ 2003: 612). A vizsgált közösségekben a névnap hatására már július első felében növekedik az *Anna* név gyakorisága, a hónap második felében éri el ez a növekedő tendencia a csúcspontját; egész évben ebben a két hétben kapta a legtöbb újszülött ezt a nevet.

A leggyakoribb, nagy terheltségű keresztnévek körében kisebb ingadozásokat figyelhetünk meg. E nevek kiválasztása mögött nemcsak a naptári névadás szokásának hatását fedezhetjük fel; jellemzően egyéb okok (pl. névöröklés) miatt választották ezeket a neveket. Példaként említhetjük meg a *János* és a *Mária* keresztnévet, bár a nevezetesebb ünnepek közeledtével megemelkedett a névviselők aránya, de olyan nagy különbségeket nem figyelhetünk meg, mint például az *Anna* névnél. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a *János* és a *Mária* névnek kiemelkedően sok névnapja van (FERCSIK–RAÁTZ 2009: 133, 349).

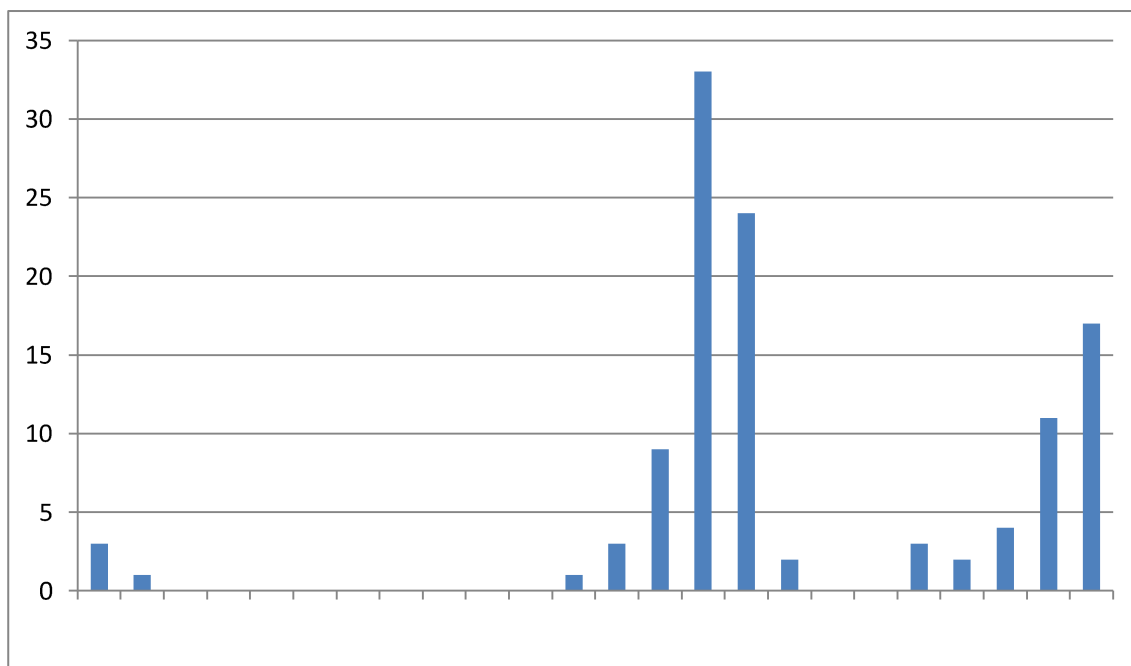

13. diagram: A *Mária* név félhavonkénti gyakorisága az első időszakban
(névviselők száma)

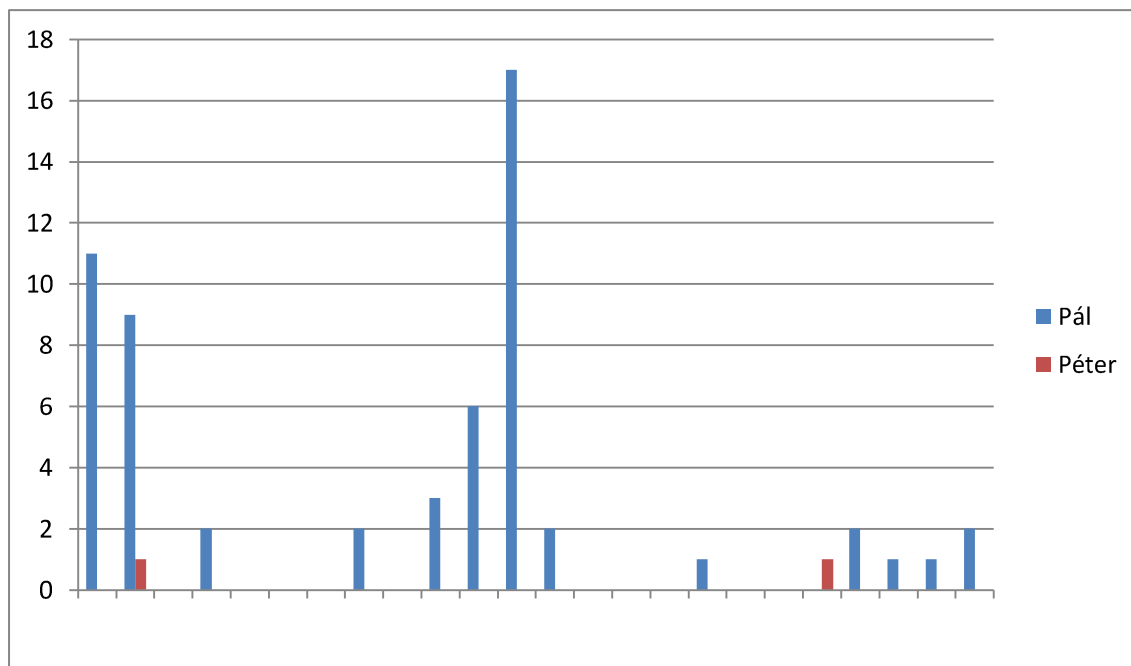
14. diagram: A *János* név félhavonkénti gyakorisága az első időszakban
(névviselők száma)

Feltűnő, hogy az ugyancsak gyakori nevek közé tartozó *István* és *Pál* esetében nagyobb ingadozást látunk. Mindkét névnek ugyancsak több névnapja van, bár nem olyan sok, mint a *Mária* és *János* névnek. Az *István* névnapjai közül kiemelkedő hatása volt a névadásra Szent István király ünnepnapjának, a legtöbb *István* nevű gyerek augusztusban született. István első keresztény vértanú tisztelete is hatott az elnevezésekre, bár kisebb mértékben, mint az államalapító király ünnepe. December első felében már emelkedik az *István* névre keresztelt gyerekek száma, a hónap második felében pedig még több újszülöttnak adják ezt a nevet szüleik.

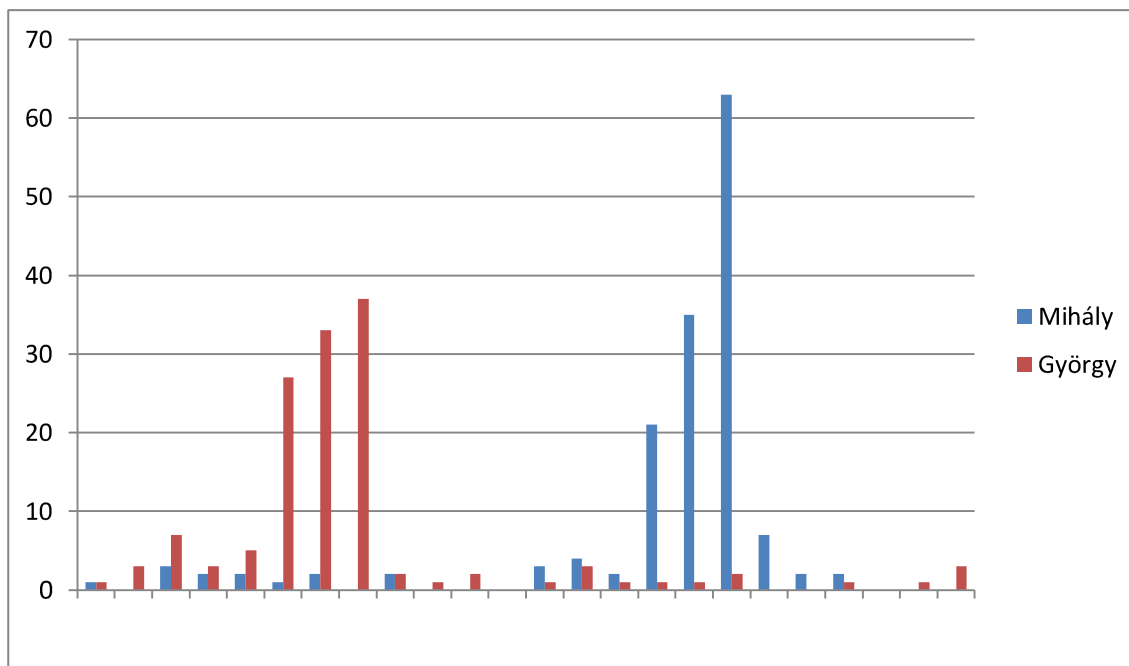
15. diagram: Az *István* név félhavi gyakorisága az első időszakban (névviselők száma)

A *Pál* keresztnév gyakorisága is megmutatja, hogy az adott közösségekben a névnek melyik ünnepét tartották fontosabbnak. A diagram jól szemlélteti, hogy januárban és június második felében gyakrabban választották a nevet; január 25-én ünnepli a római katolikus egyház Pál fordulását, június 29-én pedig Péter és Pál apostolok ünnepét. Ebben az időszakban a vizsgált közösségben Péter és Pál napja nagyobb hatással volt a névválasztásra, noha Pál fordulását is névadó ünnepnek kell tekintenünk. A *Pál* népszerűségéhez képest a *Péter*-nek meglepően alacsony a megterheltsége.

16. diagram: A *Pál* és *Péter* név félhavonkénti gyakorisága az első időszakban (névviselők száma szerint)

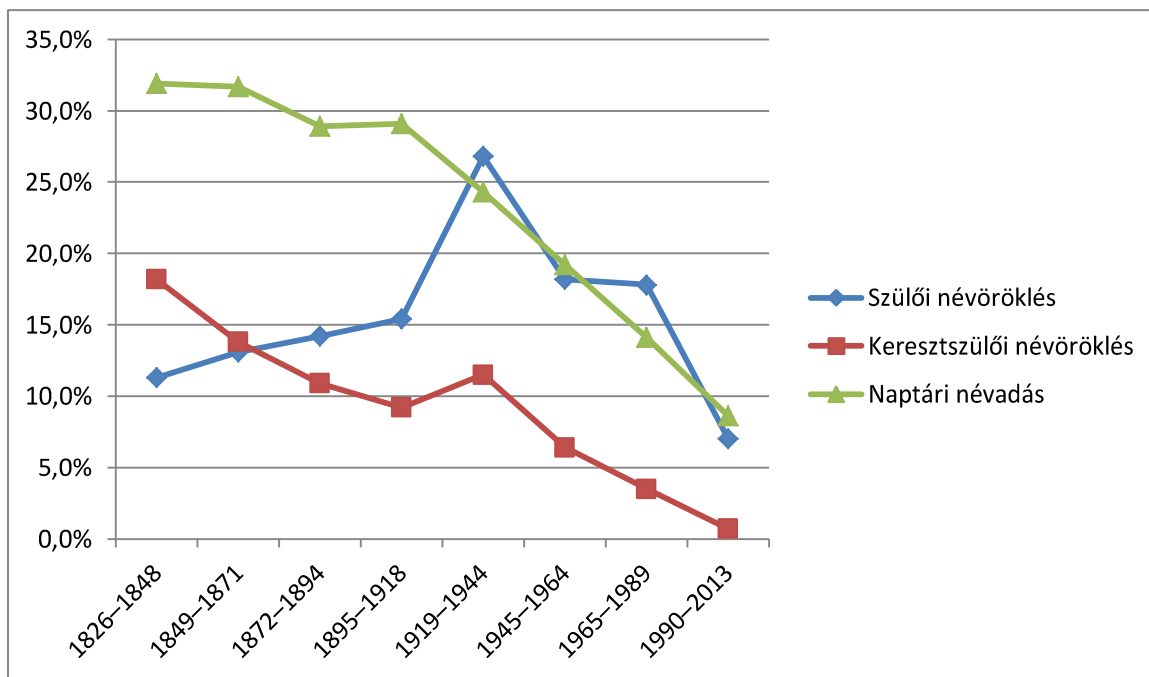
A naptári névadással kapcsolatban kérdésként merül fel, hogy mekkora az adott névnap hatóköre, tehát a névnap előtt és után hány nappal választják a keresztnévet. Csupán két nevet emelnék ki a jelenség szemléltetésére, a *Mihály*-t és a *György*-öt. A nevek félhavonkénti gyakoriságát mutatom be, így nyomon követhetjük az általános tendenciát (vö. 17. diagram), miszerint Mihály-nap és György-nap környékén (szeptember 29., illetve április 24.) megemelkedik a névviselők száma. Eszerint szeptember második felében kapta a legtöbb gyerek a *Mihály* nevet, de már augusztus második felében is növekedést láthatunk. A *György*-ök száma pedig március második felében emelkedik, csúcspontját április második felében éri el.

17. diagram: A *Mihály* és *György* név félhavonkénti gyakorisága az első időszakban
(névviselők száma szerint)

4.2.3.4. A vizsgálat tanulságai

Zárásként az egyházi anyakönyvek alapján vizsgálható névadási motivációk népszerűségének időbeli változását szemlélteti a 18. diagram.

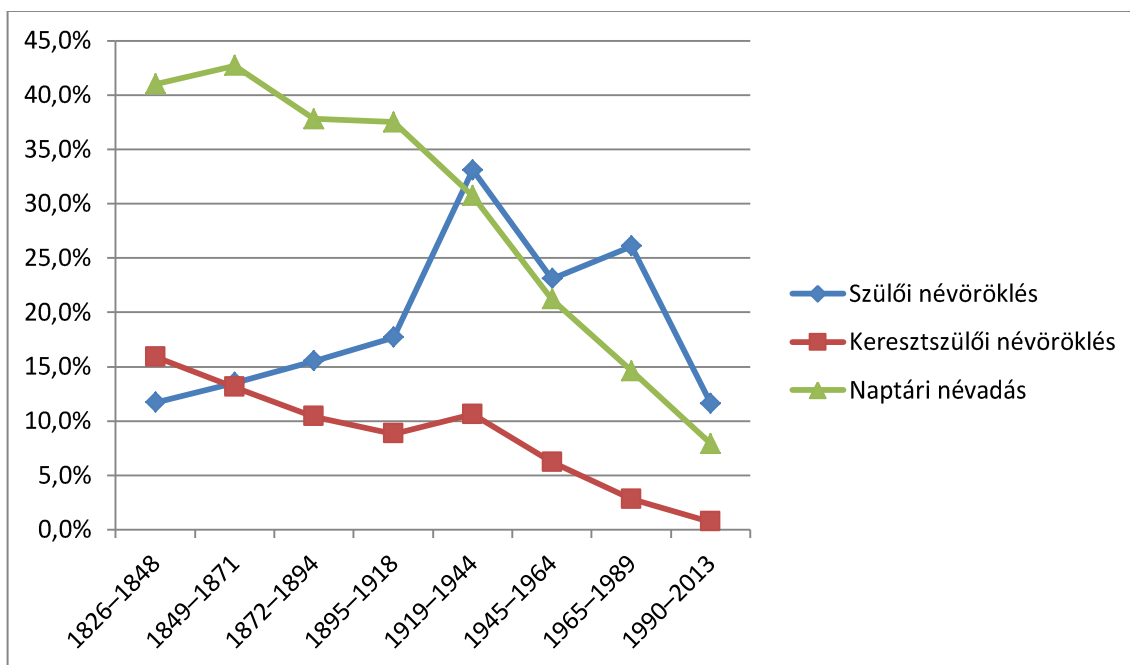
18. diagram: Az anyakönyvek alapján vizsgálható névválasztási motivációk alakulása (%)

A szülői névöröklés szokása változó képet mutat. A 20. század közepéig e névválasztási stratégia népszerűsége folyamatosan növekszik, majd a század második felében rohamosan csökken. Az utolsó időszakban a legalacsonyabb a kereszttségben a szülők nevét öröklő gyerekek száma. A fiúk gyakrabban kapták édesapjuk után nevüket, mint a lányok édesanyjuk után.

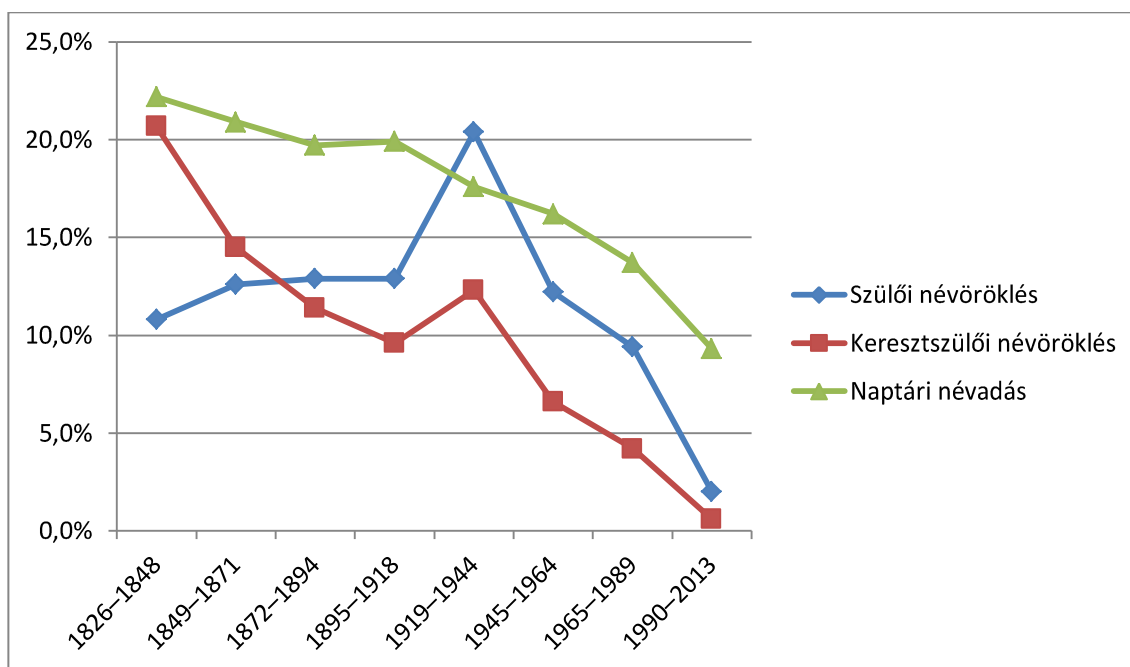
Ugyancsak a folyamatosan csökkenő tendenciát figyelhetjük meg a keresztszülői névöröklésnél is; az első időszakban a legerősebb e névválasztási szokás, napjainkban pedig már csak elvétve találunk rá példát. A keresztszülőkről való elnevezés hagyománya még inkább háttérbe szorul, mint a naptári névadás szokása. A két nem névanyaga közötti különbségként emelhetjük ki, hogy a lányok gyakrabban kapnak a keresztanyjuk nevével megegyező nevet, mint a fiúk a keresztapjukéval.

A naptári névadás szokása a legnépszerűbb a vizsgált időszakok első felében, azonban e névadási motiváció hatásának folyamatos csökkenését látjuk, napjainkban pedig teljesen háttérbe szorul. A fiúk gyakrabban kapják születésnapjukhoz közel eső névnap alapján keresztnévüket, mint a lányok.

A következő két diagram ugyancsak az anyakönyvek alapján vizsgálható névadási motivációk gyakoriságát mutatja be, de ebben külön kiemelve a két nem névállományában található eltéréseket, illetve hasonlóságokat.

19. diagram: Az anyakönyvi bejegyzések alapján vizsgálható motivációs tényezők a férfi névanyagban

20. diagram: Az anyakönyvi bejegyzések alapján vizsgálható névadási motivációk a női névanyagban

A névanyag általános jellemzőjeként emelhetjük ki, hogy a 20. század második felétől háttérbe szorulnak az addig hagyományosnak tekinthető névválasztási szokások, helyüket más, divatosnak tűnő szempontok veszik át, mint például az egyediségre való törekvés, újkéletű, idegen eredetű keresztnévek választása (vö. pl. BÜKY 1964: 92–93, HAJDÚ 2003: 619).

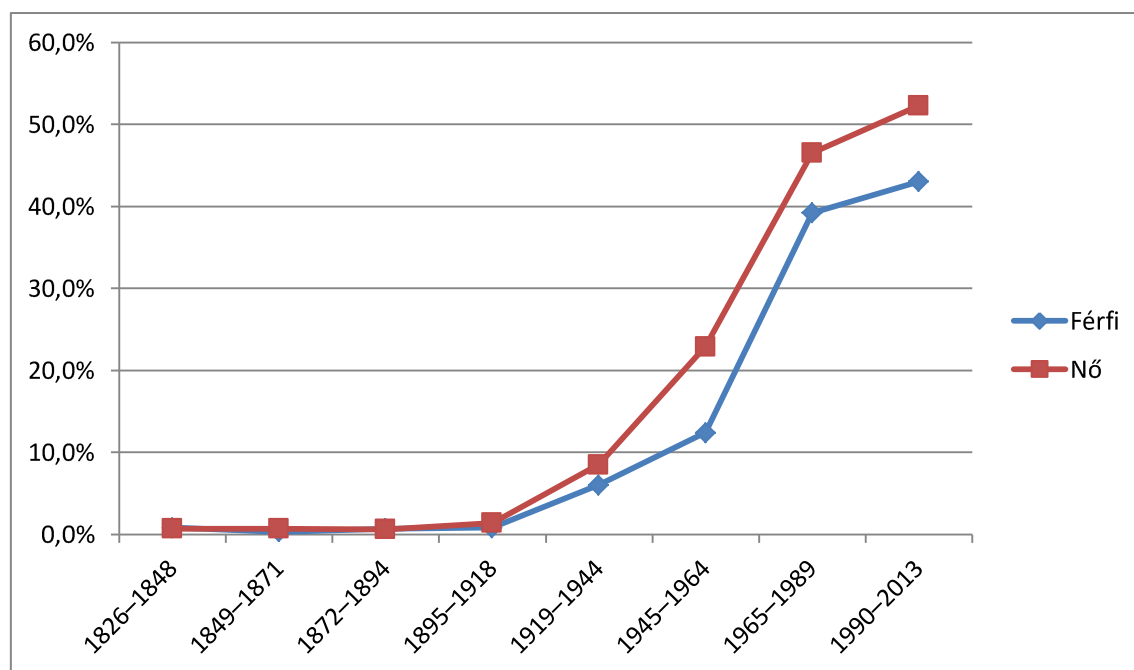
4.3. Több keresztnév adása

A többes keresztnévek adásának vizsgálata a nagyobb mennyiségű empirikus adat hiányában arra készítette a szerzőket, hogy csak feltételezéseket fogalmazzanak meg. A szakirodalomban azt olvashatjuk, hogy a magyarban a kettős keresztnévek megjelenése valószínűleg német hatással magyarázható. HAJDÚ MIHÁLY szerint betelepült németek hozták magukkal ezt a névválasztási szokást, mely elsősorban a római katolikus felekezetű lányszülöttek névanyagában figyelhető meg (HAJDÚ 2003: 388).

A jelenség társadalmi elterjedéséről megtudhatjuk a szakirodalomból, hogy eleinte a (fő)nemesség, majd a városi értelmiségiek és a polgárság körében jelent meg. Az

1992 között született fiúk 39,0%-a és lányok 57,3%-a kettős keresztnévet kapott (B. GERGELY 2005: 113). SZILÁGYI ANIKÓ néhány magyarországi, felvidéki és erdélyi kutatóponton, az 1990 és 1994 között született gyerekek keresztnéveit vizsgálva állapítja meg, hogy a kettős keresztnévek aránya az erdélyi kutatóponton kiemelkedően magas a többihez viszonyítva (SZILÁGYI 2005: 80).

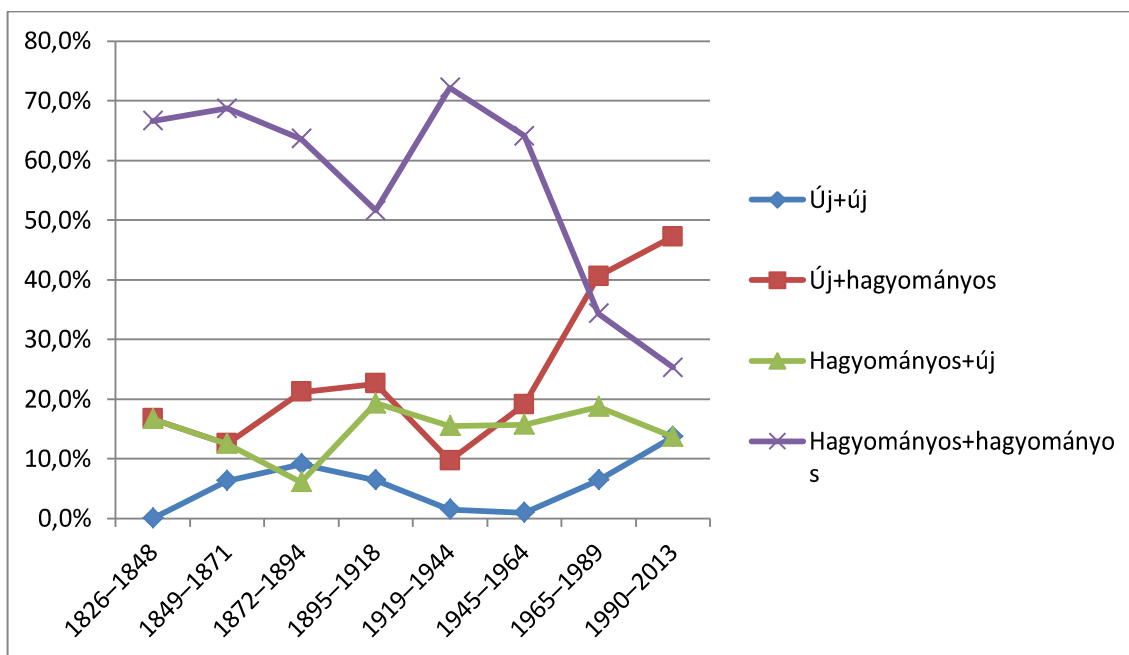
Érdekes megvizsgálnunk a kettős keresztnévek eloszlását nemek szerinti bontásban, hiszen ezáltal a nemek névválasztási gyakorlata közötti különbségének egy újabb vetületét követhetjük nyomon.

21. diagram: A kettős keresztnévek aránya nemek szerint (%)

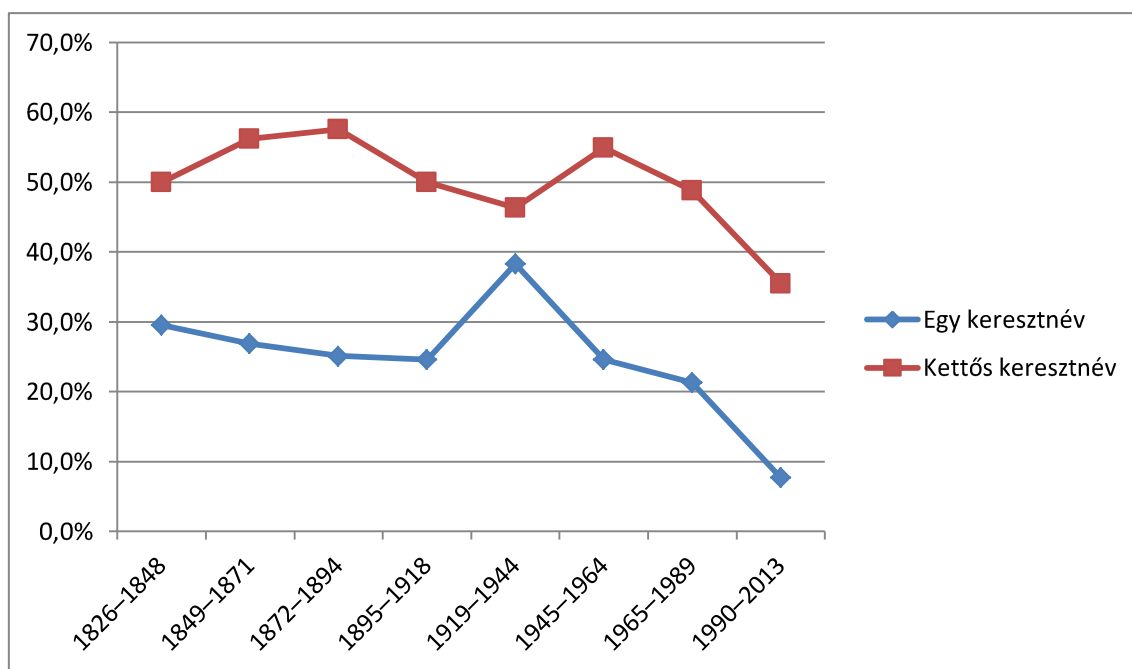
Az előző táblázat adatai is bemutatták, de a diagram még jobban szemlélteti, hogy a vizsgált időszakok második felében mennyire népszerűek lettek a kettős keresztnévek. Az első időszakot kivéve minden korszakban a női névanyagban gyakoribbak a kettős keresztnévek, mint a férfiban; a női névállomány tehát ebben a tekintetben is jobban enged a névdivat újabb hullámának, mint a férfi. Ezzel a tendenciával összecsengő eredményeket láthatunk más kutatások esetében is (vö. pl. FÜLÖP 1990: 106–109, VARGA I. 1994: 95, RAÁTZ 1996: 94, B. GERGELY 2005: 113, VINCZE 2007: 113, SZILÁGYI-KÓSA 2011: 100–136). Korrelációt figyelhetünk meg a női névanyagban: az anyag általános változásával, az újításra való törekvéssel

A két táblázatot összehasonlítva azt figyelhetjük meg, hogy az első két időszakban a kibővített munkadefiníció szerinti csoportosítás nem változtat az eredményeken. A négy névszerkezet típus gyakorisági sorrendje sem változik, ugyanazokat a változási tendenciákat figyelhetjük meg, az arányok azonban eltolódnak.

22. diagram: Az új és hagyományos névszerkezetek aránya korszakonként

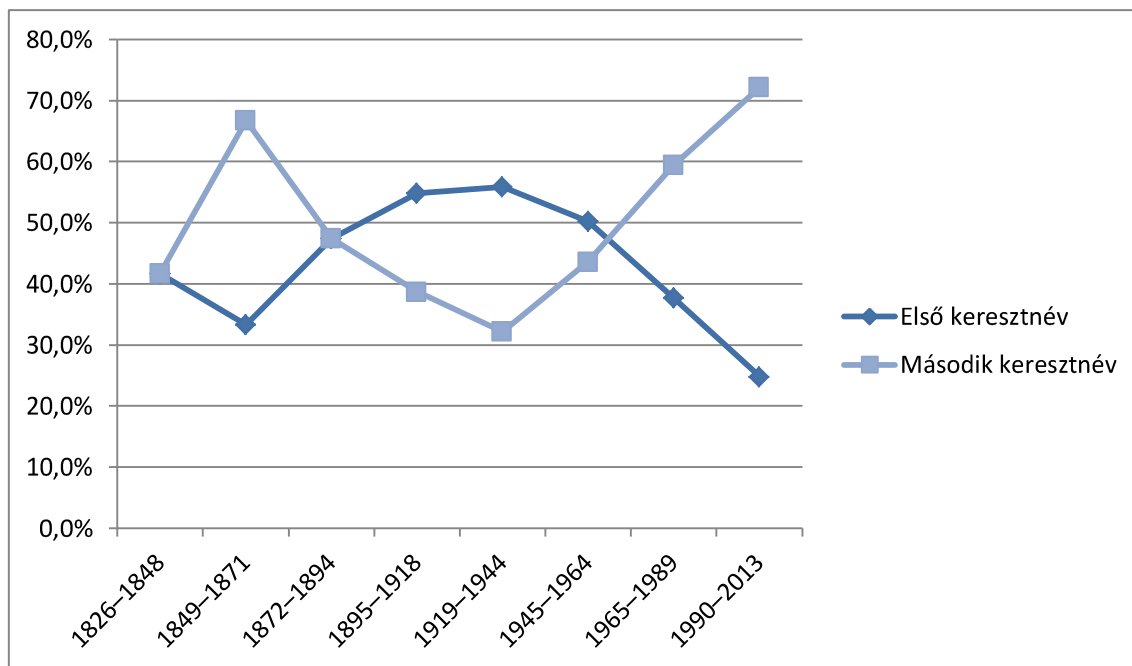
A hagyományos + hagyományos csoportban számottevő csökkenést figyelhetünk meg, mely az utolsó két korszakban, főleg a nőknél radikálisnak minősíthető. A hagyományos + hagyományos típus rovására növekszik a másik három csoport népszerűsége, legnagyobb mértékben az új + hagyományos csoportba tartozó kettős keresztnév száma nő meg, de szignifikáns növekedést láthatunk az új + új csoporton belül is. A szülők az utolsó két időszak kivételével a hagyományos, a közösségben már jól ismert nevek mellé gyakran hagyományos nevet rendelnek, s majd a 40-es évektől, a 60-as évektől pedig még inkább divattá válik új, idegen eredetű, a közösségben még ismeretlen nevet választani a hagyományos mellé (vö. RAJSLI 2007: 238, FELECAN 2013: 55, COSMA 2017: 75). E névválasztási gyakorlat, valamint annak változása mindkét nem névállományában megfigyelhető, de a szülők jellemzően jobban engednek a névdivat újító erejének, ha lánynak választanak nevet, mint mikor fiúnak.

23. diagram: Az egyes és a kettős keresztnévek névöröklési aránya korszakonként

A kettős keresztnévek körében minden korszakban jóval gyakoribb volt a névöröklés, mint az egy nevet viselők névállományában. A szülők tehát gyakran a kettős keresztnév adásával érték el, hogy a hagyományos névátörökítés mellett lehetőségük legyen egy másik nevet is választani gyermeküknek, ezzel teret adva a névdivat követésének (vö. B. GERGELY 2005: 51).

A következőkben bemutatom, hogy a kettős keresztnév melyik pozíciójában jelenik meg a névöröklés. Kérdésként merül fel, hogy megfigyelhetünk-e valamilyen tendenciát. A lenti diagram bemutatja a kettős keresztnévek eloszlását aszerint, hogy a névöröklés az első vagy a második név esetében figyelhető meg.

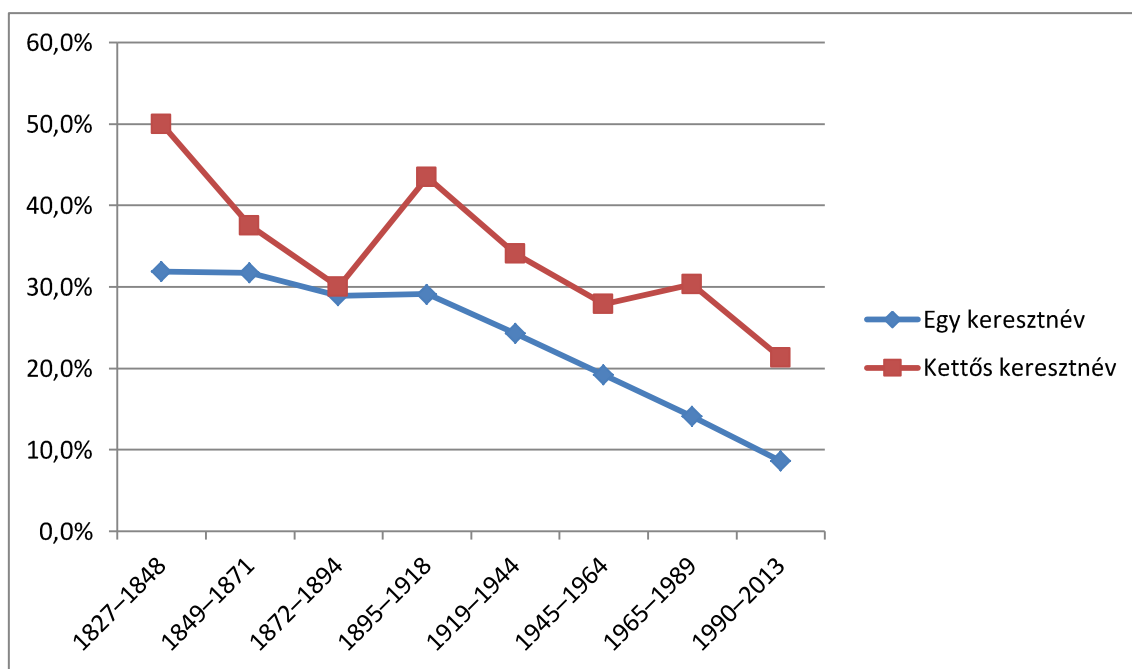
24. diagram: Az örökölt keresztnév pozíciója a kettős keresztnévek körében

A vizsgált időszakok nagyobb részében hullámzó a tendencia, csak az utolsó két időszakban figyelhető meg az a gyakorlat, mely szerint az örökölt keresztnév a második pozícióba kerül.

4.3.1.3.2. Naptári névadás a kettős keresztnéveknél

A kettős keresztnévek egy másik motivációs vizsgálati lehetősége a születésnap vonzáskörébe tartozó névnapok indukáló hatása. A naptári névadás vizsgálatának módszertanát egy korábbi fejezetben (4.2.3.3. Naptári névadás) mutattam be részletesen.

A következő táblázat a naptári névadás gyakoriságát mutatja be a kettős keresztnévek körében nemek szerinti bontásban.

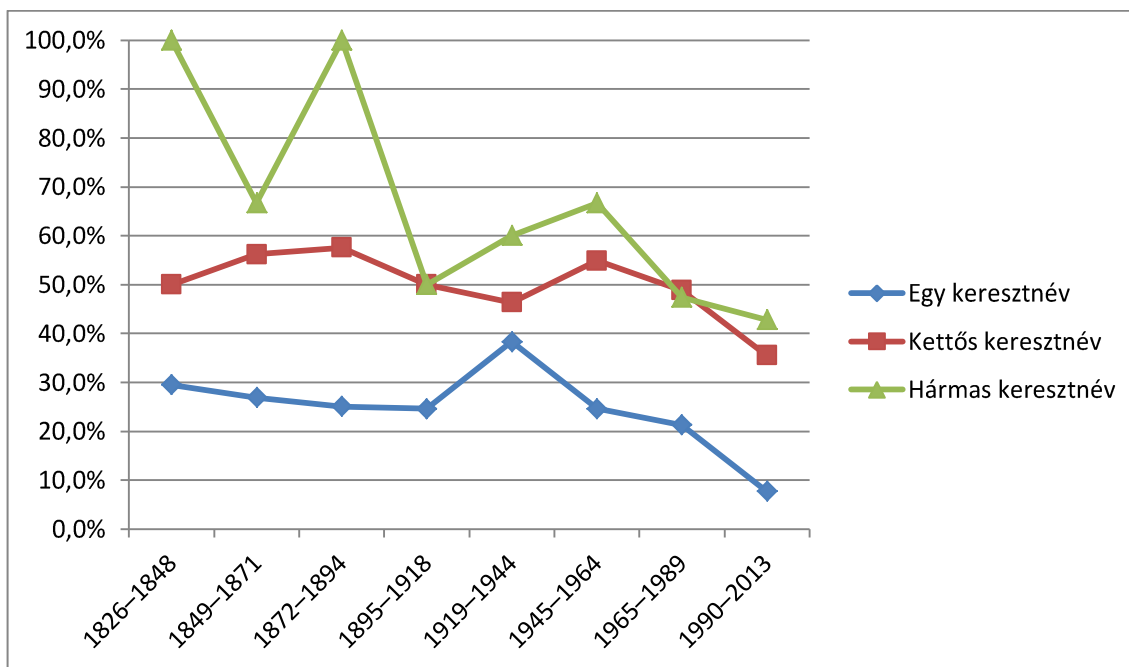

25. diagram: A naptári névadás szokásának gyakorisága az egy, valamint két keresztnévet viselők között

A kettős keresztnévek körében minden korszakban gyakoribb a naptári névadás szokása, mint az egy nevet viselők között. Újabb különbségként emelhetjük ki, hogy amíg az egy keresztnévet viselők névanyagában ez a névadási motiváció folyamatosan veszít a népszerűségéből – korszakról korszakra csökkenek a számarányok –, addig a kettős keresztnévek körében a csökken tendencia mellett két kiugró pontot is láthatunk, amikor ismét gyakoribb lett – az előző korszakhoz viszonyítva – a naptári névadás hatására választott nevek száma.

Megvizsgáltam, hogy a kettős keresztnévek között a naptári névadás hatására választott nevek az első vagy a második helyen szerepelnek gyakrabban. Ebben az esetben a korszakok adatait összevontam, eszerint 355 személy első nevét kapta a születéséhez közel eső névnap alapján, 390 személy pedig a második keresztnévét. Szignifikáns különbséget tehát nem láthatunk a nevek pozíciója szerint.

Összefoglalásnak is tekinthetjük a következő diagramot, mely az egy, kettő és három keresztnév viselők körében mutatja be a névöröklést.

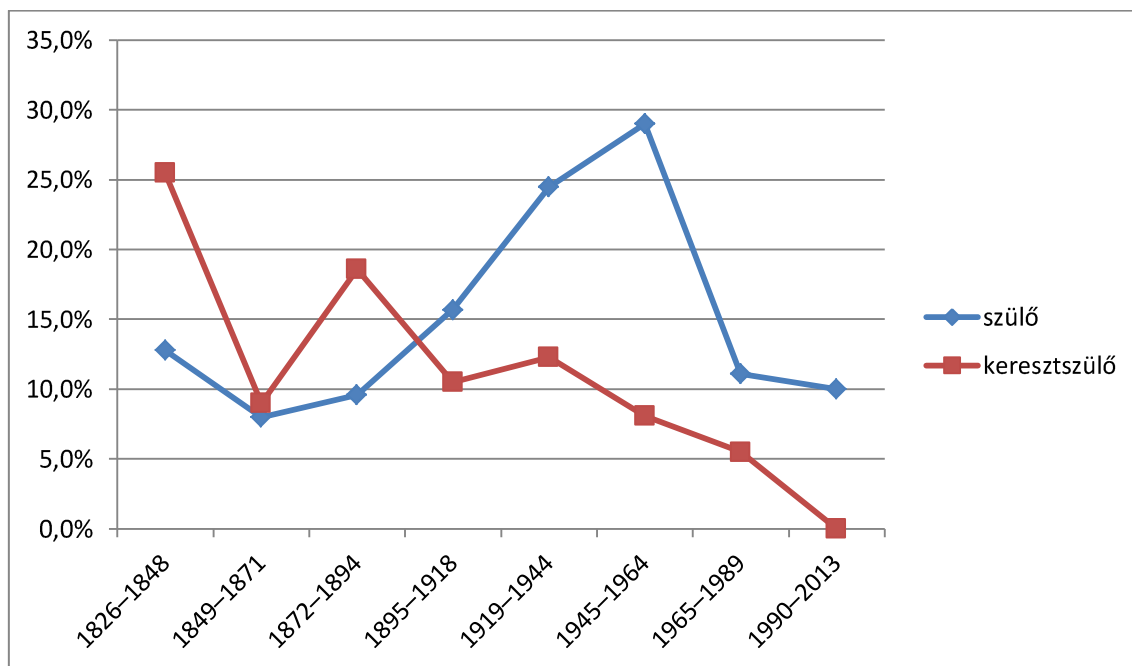
26. diagram: Névöröklés az egy, kettős és hármass keresztnévek között

A hármass keresztnévekre vonatkozó következtetéseket fenntartásokkal kell kezelnünk, azt azonban láthatjuk, hogy mind a kettős és hármass keresztnéveknél arányaiban nagyobb a névöröklés, mint az egy nevet viselők között. Tehát a két és három nevet választó szülők gyakrabban örökítik tovább saját vagy a keresztszülő nevét, mint az egy nevet adók. Ugyanakkor mindhárom anyagrészben hasonló változásokat figyelhetünk meg: a névöröklés az utolsó két időszakban a legalacsonyabb.

A továbbiakban, a hármass keresztnévek között kimutatható naptári névadást mutatom be.

születéseknél. FÜLÖP LÁSZLÓ szerint a német eredetű településen jellemző a keresztszülő nevének továbbvitele (FÜLÖP 1990: 103), RAÁTZ JUDIT pedig hangsúlyozza, hogy felekezeti különbségként is kezelhető a keresztszülő nevének öröklése, ugyanis adatai szerint a római katolikusok fontosnak tartják, hogy a gyerek a nemének megfelelő keresztszülő nevét vigye tovább (RAÁTZ 1996: 91–92).

A következő diagram a vizsgált névanyag névátörökítési számadatait mutatja be.

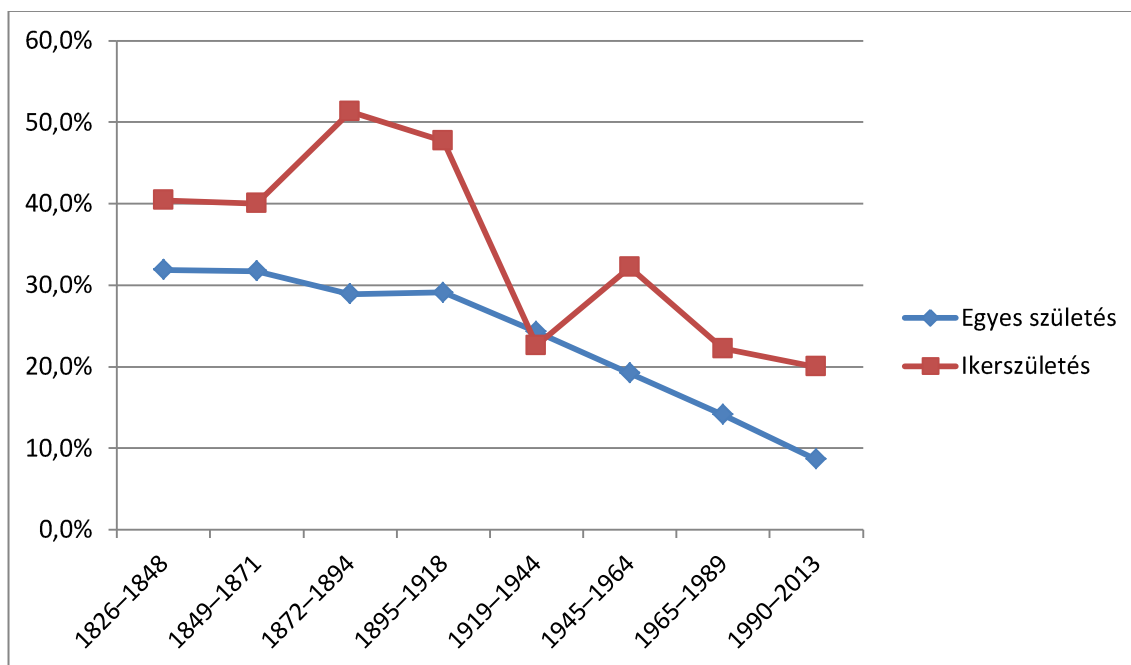

27. diagram: Névöröklés az ikrek elnevezéseiben

Külön vizsgáltam meg a szülőtől, illetve a keresztszülőtől örökölt névegyedek arányát. A vizsgált időszakok első felében a keresztszülő nevének örökítése erősebb hagyománynak bizonyult, mint a szülő keresztnévének továbbvitele, ezzel szemben a századforduló után a szülők inkább saját nevüket adták gyermekeiknek. Az utolsó két időszak adatai alapján arra következtethetünk, hogy a névadók egyre kevésbé élnek a kötött névválasztás szokásával, helyette más névadási motivációt kell keresnünk az elnevezések hátterében. Összehasonlítottam a névátörökítés szempontjából az ikrek neveit a teljes anyaggal; az adatok szerint ugyanazt a változási tendenciát figyelhetjük meg mindkét esetben: a szülők nevének öröklése a vizsgált időszakok második felében jellemző, míg a keresztszülőké az elsőben. Az utolsó két időszakban pedig radikálisan csökken a névöröklések aránya (az

egyes születésű gyerekek névanyagában a szülők és keresztszülők nevének öröklését a 7. diagram mutatja be).

A következőkben a naptári névadás gyakorlatát vizsgálom meg az ikrek körében.

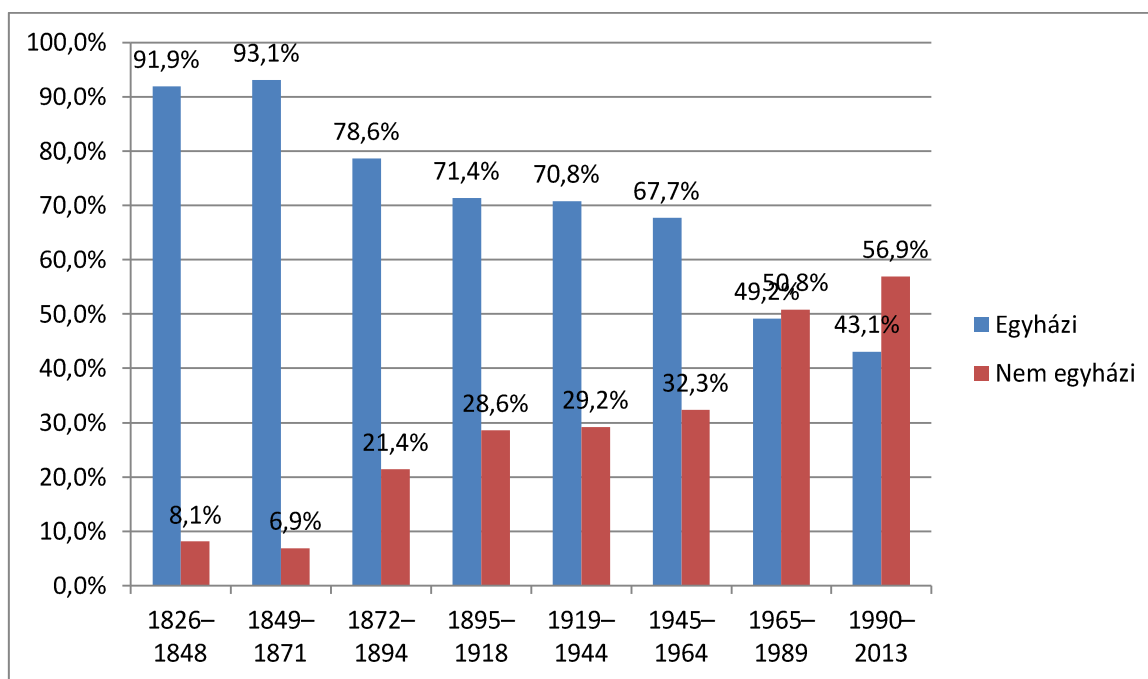

28. diagram: A naptári névadás gyakorisága az egyes és az ikerszületések között

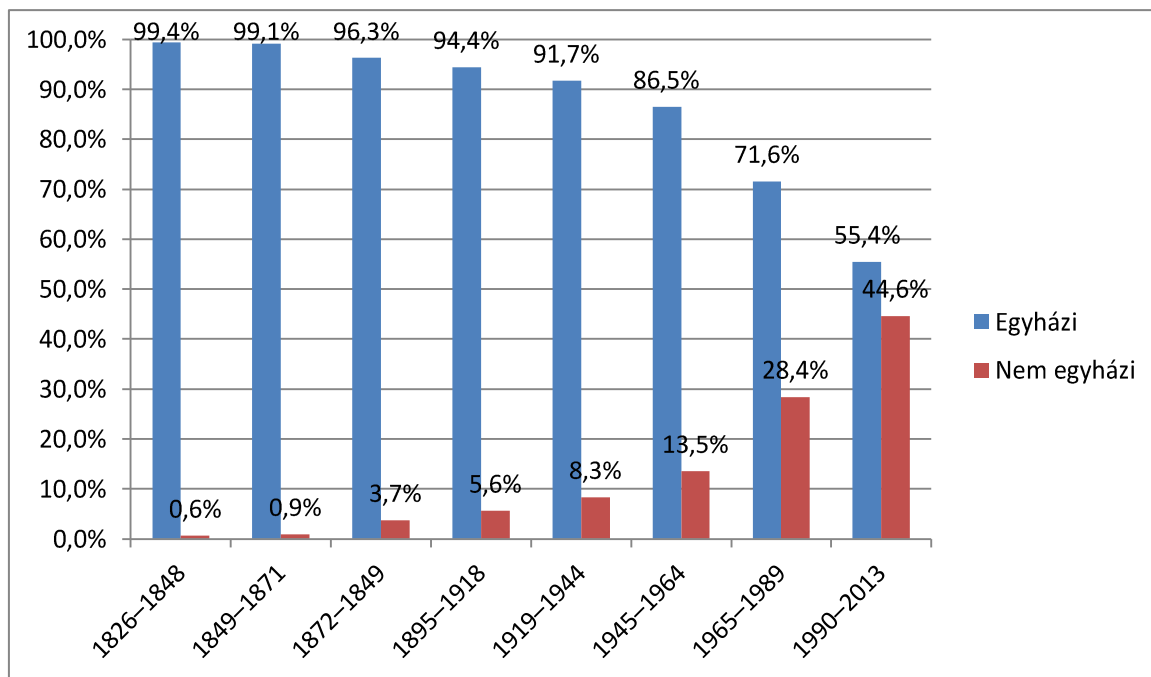
Az ikerszületések között – az V. korszak kivételével – minden esetben gyakoribb a naptári névadás, mint az egyes születésűeknél. Mindkét névanyagban hasonló változási tendenciát figyelhetünk meg: a vizsgált időszakok második felében folyamatosan csökken a naptári névadás hatására választott keresztnévek száma.

FÜLÖP LÁSZLÓ Vízmente személyneveit, ezen belül is az ikrek elnevezéseit vizsgálva hívja fel a figyelmet egy sajátos névtani jelenségre, arra, amely szerint az ikrek mindkét tagja ugyanazt a nevet kapja a keresztségben. A jelenségre a gyerekek gyakori elhalálozása ad magyarázatot, ami az ikerszületések esetében még gyakoribb, mint az egyes születéseknél. A bába megkereszteli az első gyermeket, akinek a korai, azonnali halála után a másodjára születő gyermek is ugyanazt a nevet kapja (FÜLÖP 1990: 102). A vizsgált névanyagban is találunk példát a jelenségre, bár nagyon alacsony számban, összesen két alkalommal. A III. és a VI. időszakban egy-egy ikerpár mindkét tagja a *Mária* keresztnévet kapta, az anyakönyv megjegyzés rovatából ki is derül, hogy mindkét esetben az első gyermek azonnal meghalt, így kaphatta meg a második is ugyanazt a nevet.

4.5.3.3. A fent bemutatott szempontok időbeli változását követhetjük nyomon a következő diagramokon, melyeken a nevek száma, valamint a névviselők aránya szerinti adatok vannak feltüntetve. Ebben az esetben az írásváltozatokat (*Arthur ~ Artúr, Patrick ~ Patrik*) is külön névegyedeknek számítom, hiszen a név írásmódja is az egyik szempont a rendszerezések során. Az adatok szemléletesebbé tétele érdekében diagramokat használok, esetenként azonban a táblázatos megjelenítés szükséges az adatok egyértelmű feltüntetése érdekében.

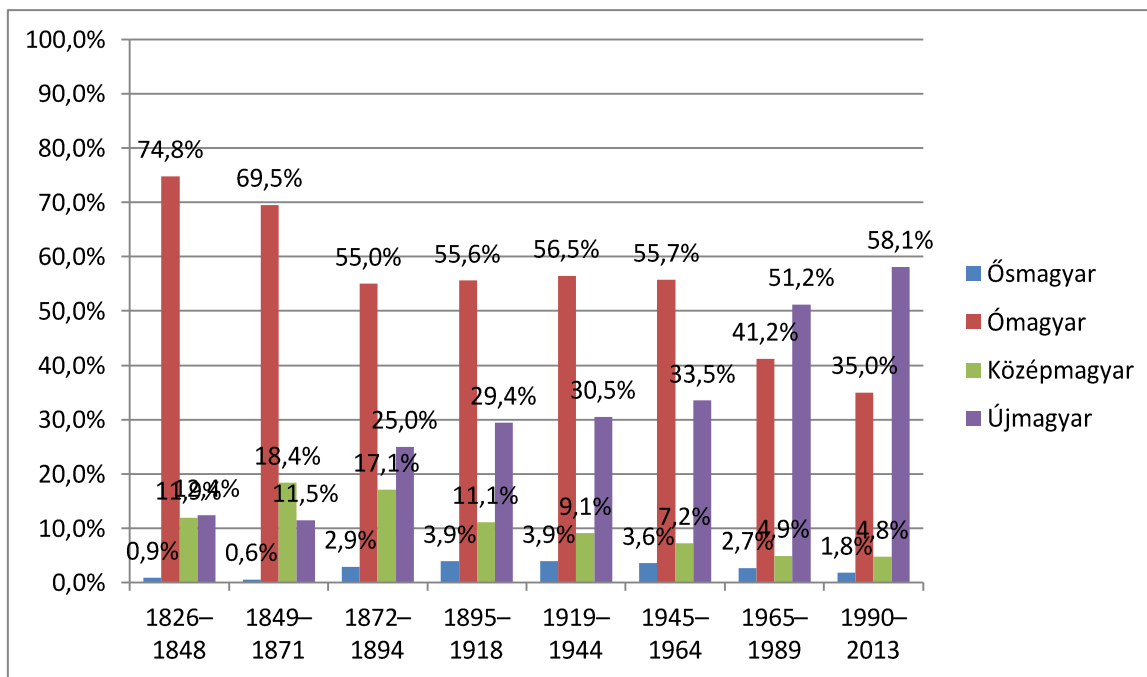
29. diagram: Az egyházi és nem egyházi nevek aránya korszakonként

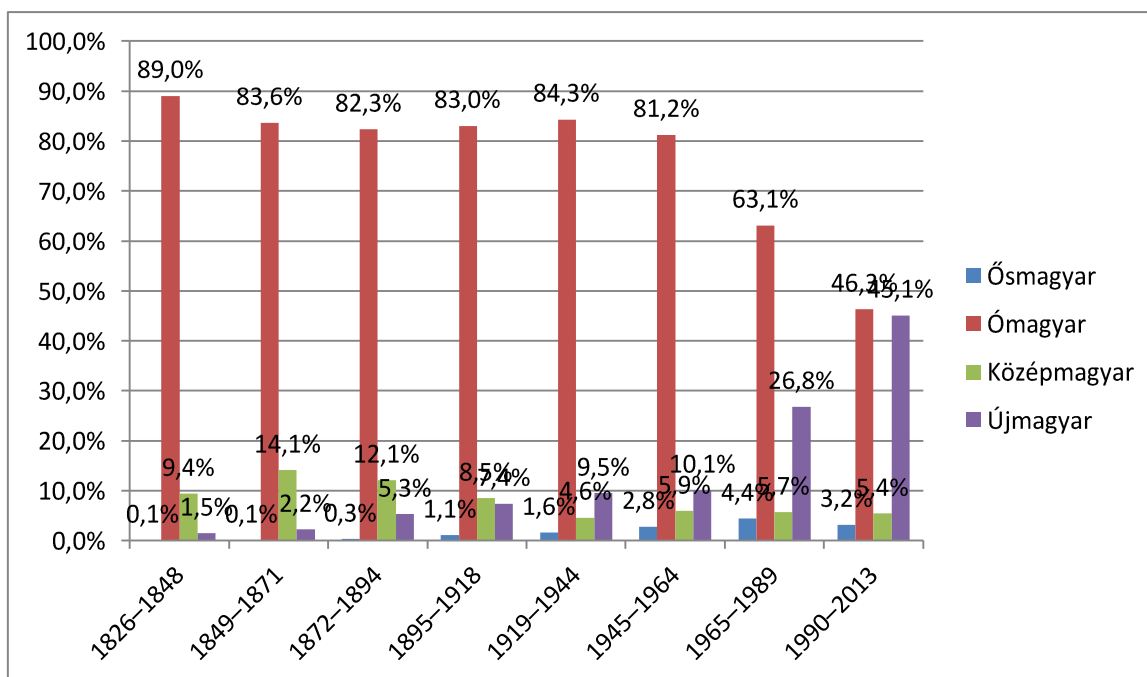
30. diagram: Az egyházi és nem egyházi nevek aránya a névviselők száma szerint

Az első korszakokat uraló egyházi nevek arányának lassú, folyamatos csökkenését figyelhetjük meg a III. korszaktól kezdve; s majd az utolsó két korszakban haladja meg a nem egyházi nevek aránya az egyházi nevekét. Ez a tendencia más országok névanyagában is megfigyelhető, elsősorban a társadalom szekularizálódásával, illetve a névadási szokások, divat megváltozásával hozhatók összefüggésbe (vö. pl. GERRITZEN 1999, LIEBERSON–B. LYNN 2003, COVACI 2011, SPĂRIOSU 2011).

Bár, mint láthattuk, a nem egyházi nevek aránya fokozatosan emelkedik a vizsgált korszakokban, a névviselők száma igen lassan követi ezt a növekedést. A nem egyházi nevet viselő személyek aránya az utolsó két korszakban emelkedik meg látványosan.

31. diagram: A nevek nyelvtörténeti korok szerinti megoszlása

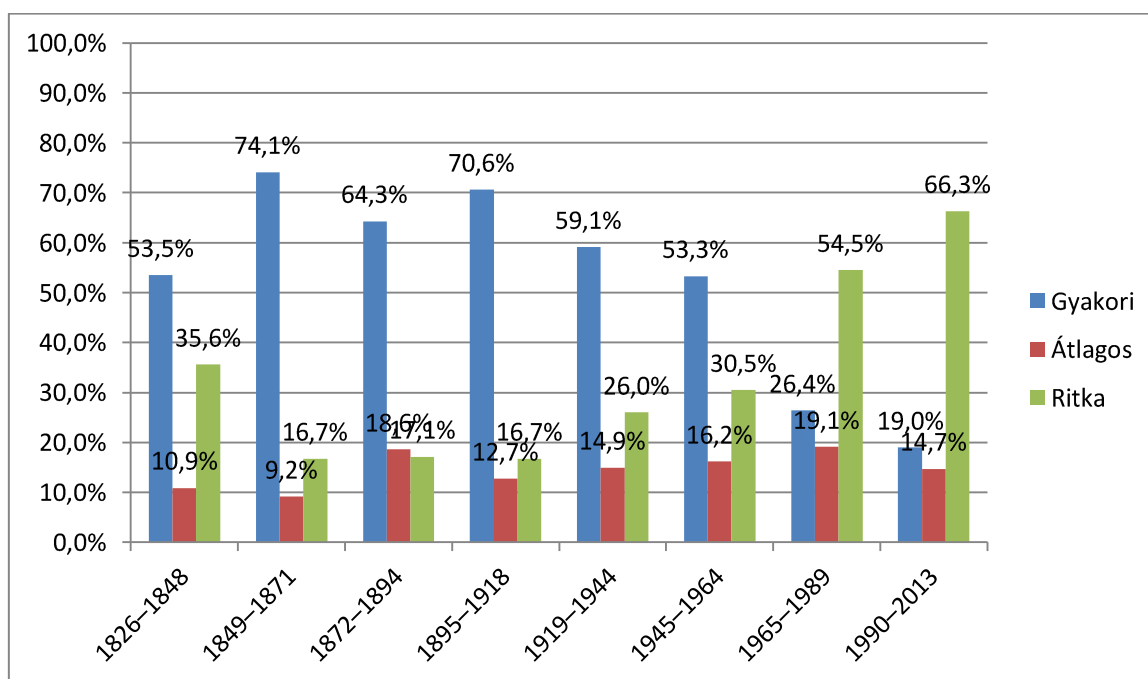

32. diagram: A nevek nyelvtörténeti korok szerinti eloszlása a névvisezők száma alapján

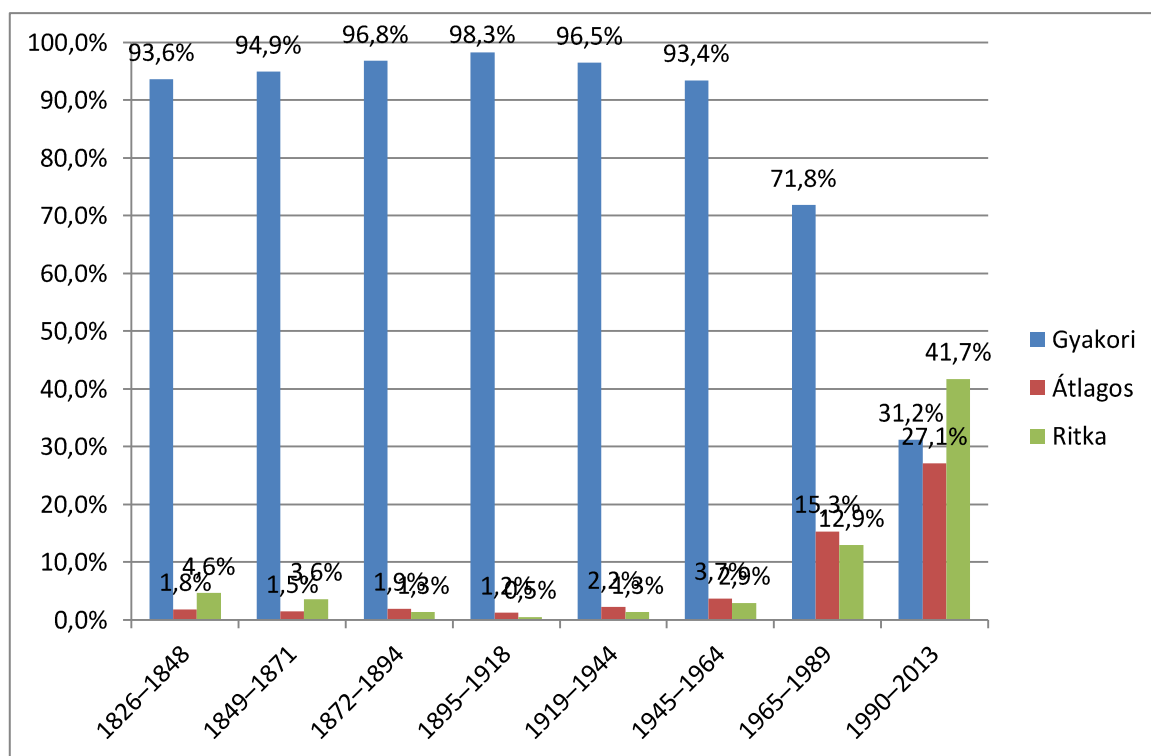
Az utolsó két korszak (azaz az utóbbi fél évszázad) kivételével az ómagyar kori átvételek dominanciája jellemző. Az újmagyar kori nevek arányának III. korszaktól

A visszatérő nevek – már csak a csoport jellegéből adódóan is – a vizsgált időszak első és utolsó korszakaiban gyakoribbak.

Az állandó, minden korszakban megjelenő nevek a legmegterheltebbek, az első hat korszakban a névviselők kétharmada vagy több mint fele ezeket a keresztnéveket viseli. Radikális csökkenést csak az utolsó két korszakban láthatunk, mikor az állandó nevek „helyét” az újabb és legújabb csoportba tartozó nevek veszik át. A többi névélettani csoportba tartozó névre jellemző az alacsonyabb megterheltség.

33. diagram: A névgyakoriság szempontja a nevek száma szerint

34. diagram: A névgyakoriság szempontja a névviselők száma szerint

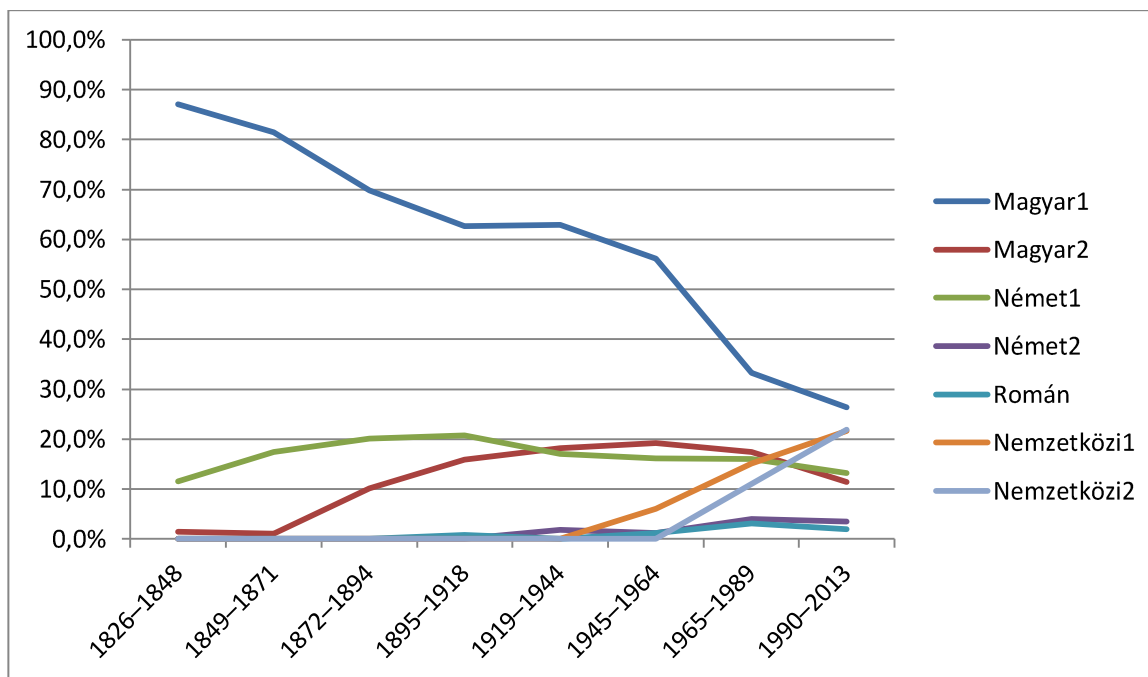
Az utolsó két korszakban radikálisan csökken az addig gyakori nevek aránya, ezzel párhuzamosan nő a ritka neveké, egyre több a csupán egy-két névviselővel rendelkező keresztnév száma. A névviselők száma alapján megjegyezhető, hogy a vizsgált korszakok túlnyomó többségében legtöbbször a közösségben gyakori és hagyományosnak tekinthető neveket választották a szülők, radikális csökkenést csupán az utolsó időszakban láthatunk, mikor a ritka nevet viselő személyek aránya meghaladja a közösségben, a múltban gyakorinak tekinthető nevek névviselőinek az arányát.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Magyar	39,6	44,9	92,2	91,3	93,1	94,6	68,7	59,8
Német	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,2	4,3	4,1
Román	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	1,2	2,0	1,3
Egyéb idegen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	13,9	23,4
Semleges	0,9	2,9	7,8	7,9	5,9	3,0	11,1	11,4

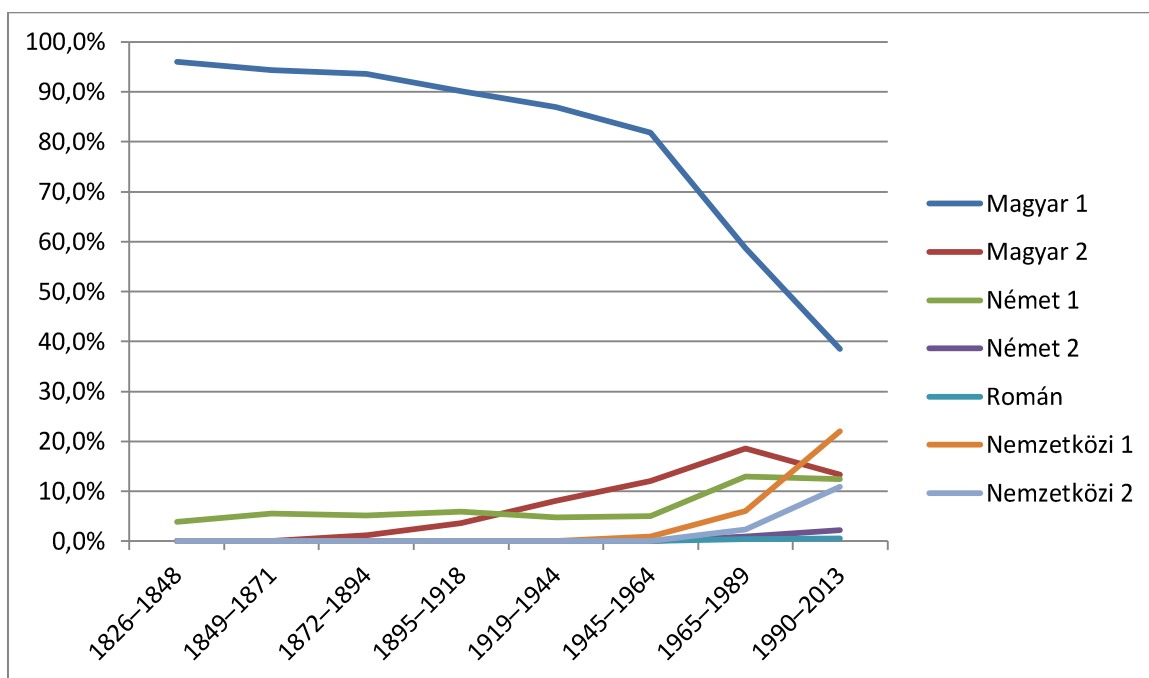
44. táblázat: A keresztnév írásmódjának megoszlása korszakonként (%)

csoport nevei a VII. korszakban jelennek meg, már ekkor magas arányszámmal, mely az utolsó korszakra szinte kétszeresére nő.

4.5.3.5. A következő diagram a fentiekben bemutatott fő csoportok időbeli változását mutatja be a nevek száma szerint.

35. diagram: A keresztnévek fő nyelvi csoportok szerinti eloszlása

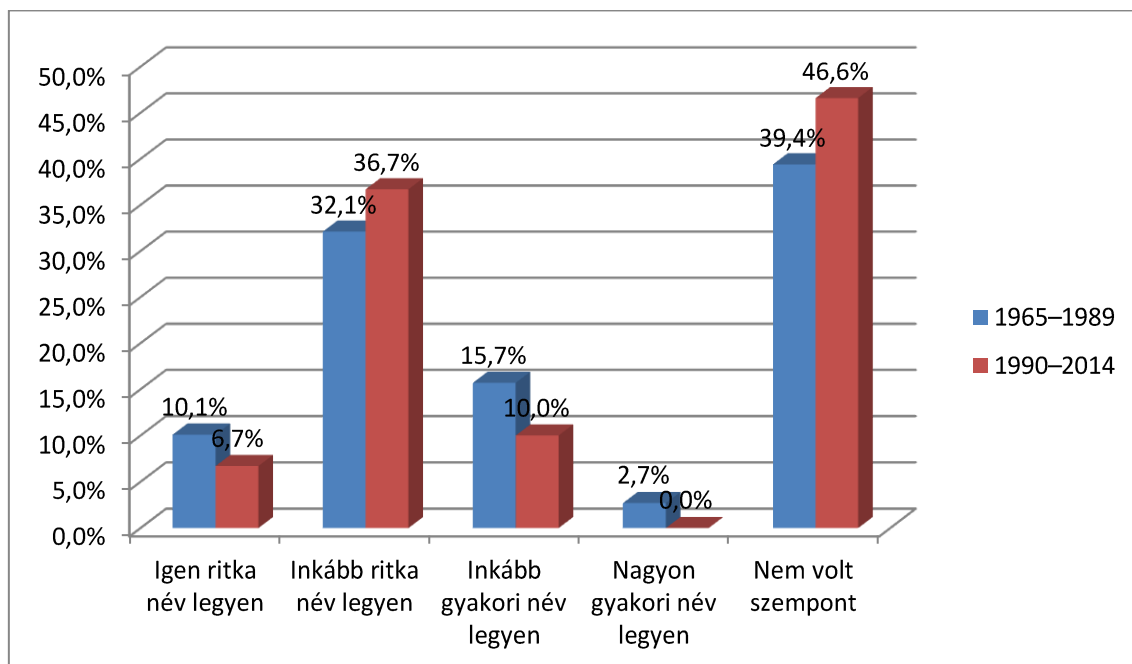
36. diagram: A keresztnévek fő nyelvi csoportok szerinti eloszlása a névviselők száma szerint

A vizsgált időszak egészében a Magyar 1. csoportba tartozó nevek a leggyakoribbak, de az arányszámuk folyamatosan csökken. A névviselők száma alapján az utolsó két korszakban radikális a változás. A Magyar 2. típusú nevek száma az első két korszak után növekszik, de arányszámuk végig nem haladja meg a 20%-ot. A névviselők száma a korszakok második felében magasabb, a VII. korszakig folyamatos a növekedés, mely az utolsó korszakban megtorpan. A Német 1. csoport „népszerűsége” szinte kiegyensúlyozottnak tekinthető, az időszakok első felében minimális növekedést, a másodikban pedig nem számottevő csökkenést láthatunk. A névviselők száma szerint az utolsó két időszakban növekedést láthatunk. A Német 2. típus értelemszerűen a korszakok második felében fordul elő, az utolsó két korszakban magasabb arányszámmal, de ekkor is a nevek igen kis része sorolható ebbe a csoportba. A névviselők száma szerint is a VII. és VIII. korszakban látható némi emelkedés, de a változás nem számottevő. A Román csoport tagjai az utolsó három időszakban, igen alacsony arányszámmal fordulnak elő. A névviselők száma is alacsony, de korszakonként némi növekedés megfigyelhető. A Nemzetközi 1. és 2. csoport nevei az utolsó időszakokban jelennek meg, ekkor az arányszámok emelkedő tendenciát

gyermek nevének bejegyzésekor volt-e a szülőknek konfliktusa az anyakönyvi hatósággal. Végezetül a kérdőívet záró, két, összefoglalónak is tekinthető kérdés eredményeit mutatom be, mely az első és a második keresztnév kiválasztásának legfontosabb motivációjára kérdez rá. Minden alfejezetben a névválasztási motivációk időbeli változását és a szülők végzettsége mint változó szerinti jellegzetességeit mutatom be. Az adatok megjelenítésénél sajnos nem tudtam egységes módszert alkalmazni, a változásvizsgálat számadatait diagramok segítségével mutatom be, és teszem így szemléletesebbé, az iskolai végzettség szerinti adatokat azonban táblázatokban teszem közlé. Ebben az esetben azért kellett eltérnem a diagramok használatától, mert csak így válnak jól láthatóvá az adatok.

A fejezetben adott pontokon a kérdőívben található névanyagból hozok példákat, a neveket a kérdőívben feltüntetett formában közlöm. Az adatok a névválasztók véleményét „közlik” adott nevekről (l. pl. a név eredete alfejezetben), hiszen előfordul, hogy egy adott név két egymással szemben álló csoportban is megjelenik, pl. az *Andreá*-t a divatos és a nem divatos nevet preferáló szülők egyaránt válsztották gyerekeknek.

5.3.1. A név gyakorisága

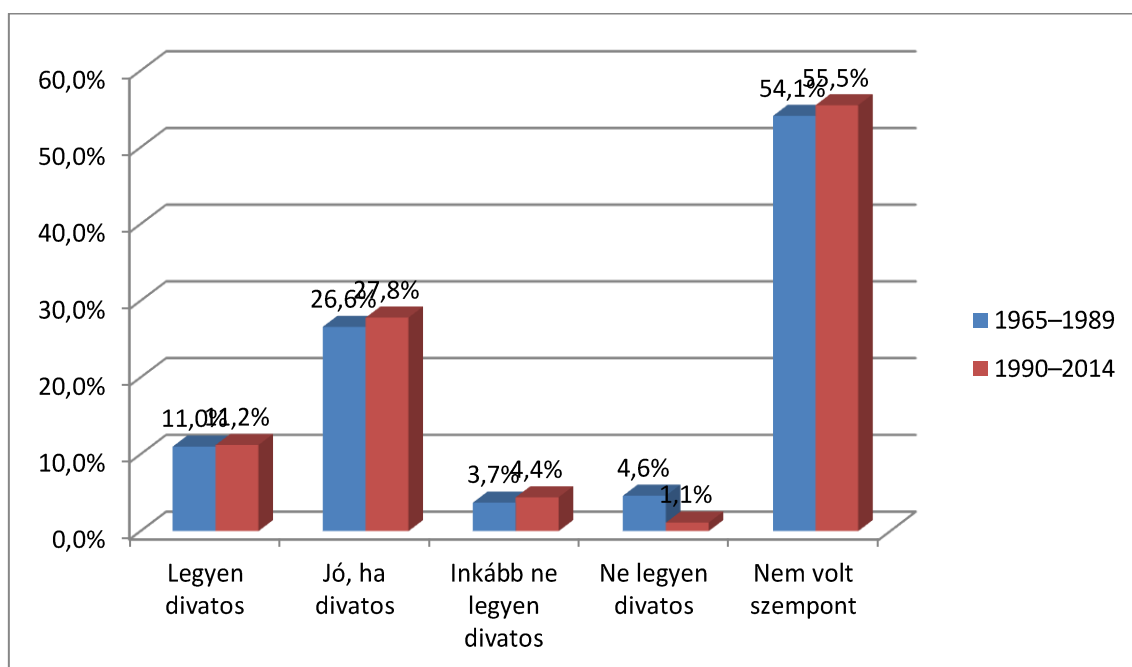

37. diagram: A választott keresztnév gyakoriságának szempontja korszakonként

jóval kisebb arányban választanak gyakori nevet gyerekeiknek. Ugyanezt a tendenciát figyelhetjük meg a középfokú végzettségű szülők esetében is. Az egyetemi végzettségű névadók is inkább a közösségben ritka nevet adnak gyerekeiknek, az ő esetükben a legalacsonyabb a gyakori nevek választásának aránya.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a szülők a névválasztásnál figyelembe veszik a név gyakoriságát, a közösségben ritka neveket részesítik előnyben a gyakori nevekkel szemben.

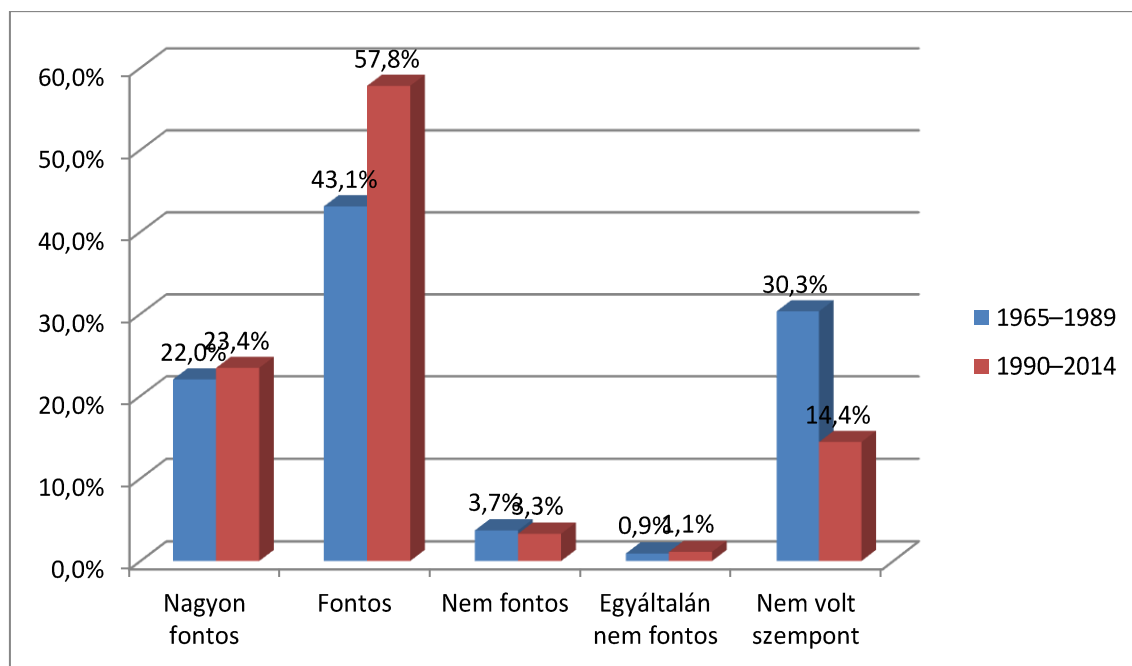
5.3.2. A név divatossága

38. diagram: A választott keresztnév divatosságának szempontja korszakonként

5.3.2.1. A név divatosságának szempontját a válaszadók közel fele vette figyelembe névválasztáskor. Azok a szülők, akik a név divatosságára is figyeltek, jellemzően divatos nevet szeretnének adni gyerekeiknek (pl. *Ádám, Kristóf, Lénárd, Szilárd, Valentin; Andrea, Barbara, Csenge, Evelin, Fanny*); kisebbségben vannak azok szülők, akik a nem divatos neveket preferálják (pl. *Ákos, Ede, István, Levente, Tibor; Edit, Eszter, Gyöngyi, Margit, Réka*). A két korszak között elenyésző különbséget figyelhetünk meg.

5.3.3. A név hangzása

39. diagram: A keresztnév jó hangzásának szempontja korszakonként

5.3.3.1. Az eddig megvizsgált szempontok közül a keresztnév jó hangzása a legfontosabb a szülők számára. Az első időszakban a válaszadók 65,1%-a szerint nagyon fontos, illetve fontos a név hangzása, a második korszakra ez a számarány 81,2%-ra emelkedik (vö. RAÁTZ 2012: 310).

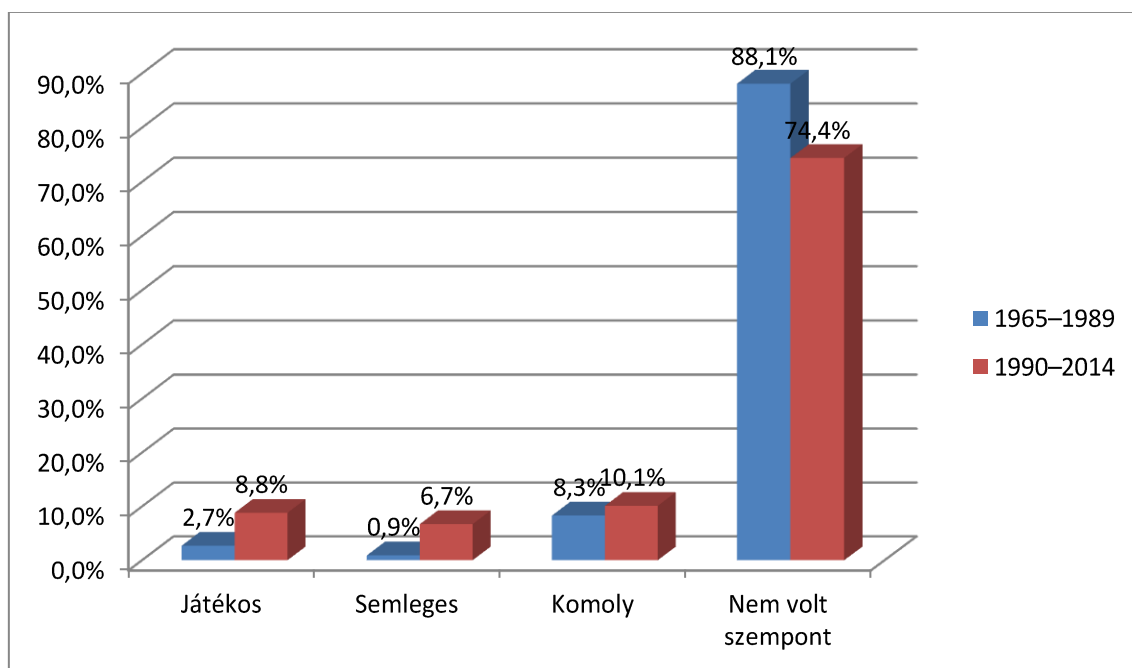
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nagyon fontos	16,8	21,4	30,4	17,8
Fontos	40,7	53,6	50,0	62,2
Nem fontos	7,4	3,6	1,7	0,0
Egyáltalán nem fontos	1,8	0,0	0,0	2,2
Nem volt szempont	33,3	21,4	17,9	17,8

50. táblázat: A név jó hangzásának szempontja a szülők iskolázottsága szerint (%)

5.3.3.2. A név jó hangzása a középfokú és felsőfokú végzettségű szülők számára a legfontosabb névválasztási szempont; a válaszadók 80,0%-a szerint nagyon fontos, illetve fontos a név jó hangzása. Bár a másik két csoportban alacsonyabb ez a százalékarány (a szakiskolai végzettségűeknél 75%, az alapfokúaknál pedig 57,5%), minden csoportban a név jó hangzása fontos névválasztási szempontnak bizonyul.

Tehát a név jó hangzása az egyik legfontosabb névválasztási szempont, a második időszakban még több szülő figyel erre a névválasztás során, mint az elsőben. A magasabb iskolai végzettségű szülők gyakrabban veszik figyelembe a név jó hangzását, mint az alacsonyabb végzettségűek.

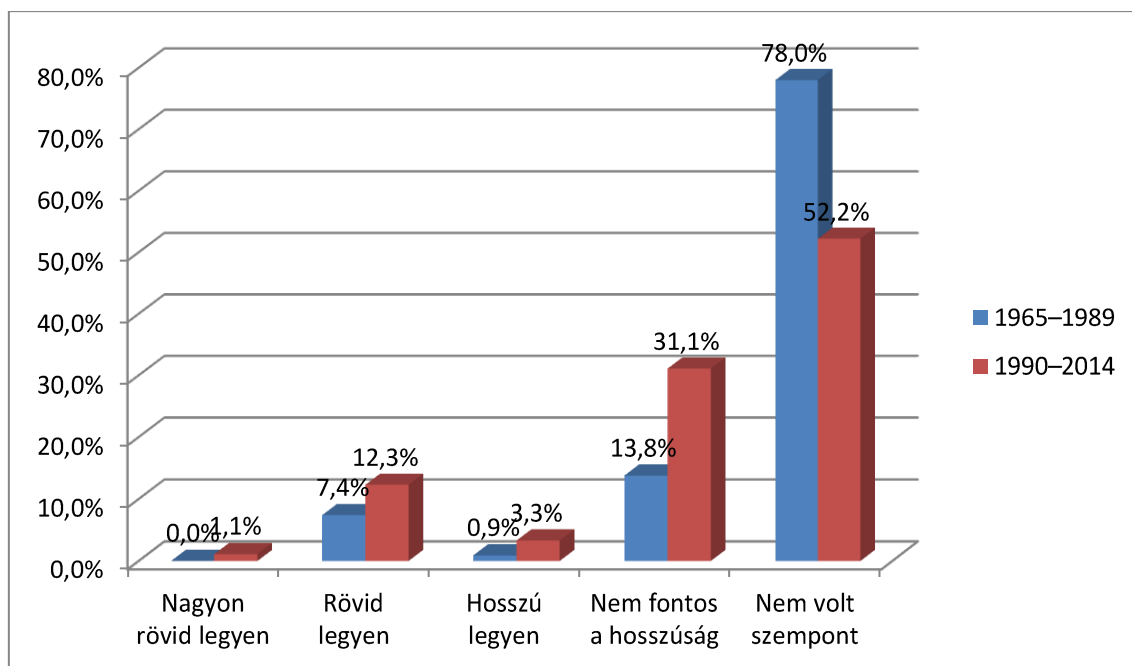
5.3.4. A név hangulata

40. diagram: A választott keresztnév hangulatának szempontja korszakok szerint

5.3.4.1. Az első időszakban a válaszolók közel 90,0%-a szerint a név hangulata nem volt szempont a névválasztás során, bár ez a számarány a második időszakra lecsökkent 74,4%-a, összességében a név hangulatát ritkán veszik figyelembe a névválasztáskor. RAÁTZ adatai alapján a névadók előnyben részesítik a játékos hangzású neveket (RAÁTZ 2012: 310); ezzel szemben a Nagykároly környéki névválasztók a

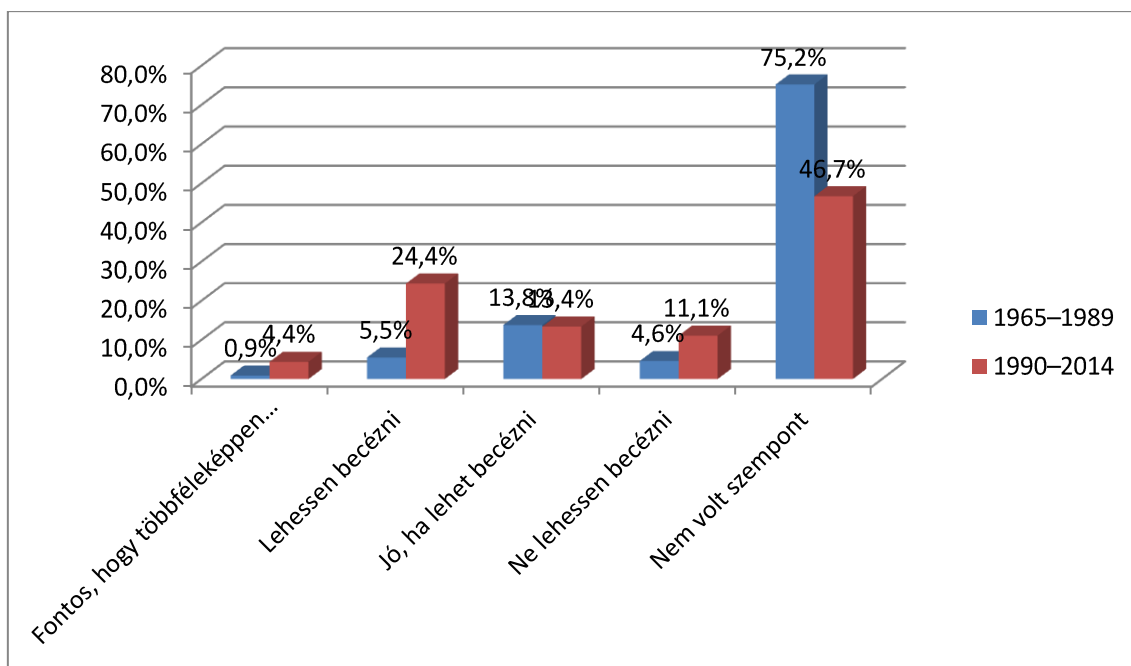
5.3.5. A név hosszúsága

41. diagram: A választott név hosszúságának szempontja korszakok szerint

5.3.5.1. Az adatközlők szerint a legtöbb esetben nem fontos, illetve nem szempont a név hosszúsága; az első korszakban 91% szerint, a másodikban valamivel kevesebb 83,3% szerint. Azok a szülők, akik figyelembe vették a névválasztás során a név hosszúságát is, jellemzően rövid nevet választanak gyerekeiknek (Nagyon rövid legyen: *Márk*; rövid legyen: *Hunor*, *Tamás*; *Júlia*, *Kitty* stb; hosszú legyen: *Benjamin*, *Bertalan*; *Brigitte*, *Viktória*). Arra a nyitott kérdésre, hogy miért fontos a név hosszúsága, két tényezőt említettek meg az adatközlők: a rövidebb névnek egyszerűbb a kiejtése, valamint könnyebben megjegyezhető. Csupán három adatközlő válaszolt a nyitott kérdésre, ők felsőfokú, illetve középfokú végzettségűek.

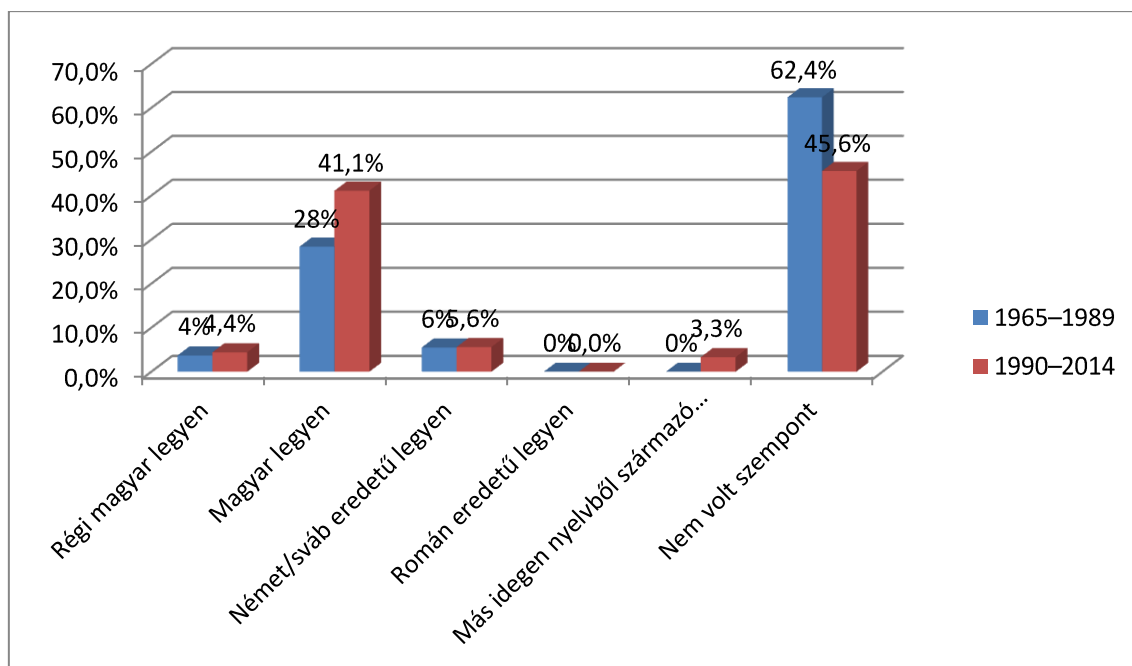
5.3.6. A név becézhetősége

42. diagram: A választott név becézhetőségének szempontja korszakok szerint

5.3.6.1. Az első időszakban a szülők 75,2%-a szerint nem volt szempont a név becézhetősége a névválasztás során, a második korszakra azonban már 46,7%-ra csökken ez az arány, tehát napjainkban a név becézhetőségére is jobban figyelnek a névadók. A név becézhetőségét is figyelembe vevő szülők a becézhető neveket részesítik előnyben, az első korszakban 20,2%, a másodikban pedig 42,2% szerint fontos, illetve jó, ha a választott nevet lehet becézni. RAÁTZ felmérésében a válaszadók 60%-a azt a választ jelölte meg, hogy mindenképpen legyenek a névnek becézői formái. Már említettem, hogy az ő anyagában a játékos hangulatú neveket kedvelik a névadók, mindez a név játékoságának fontosságát erősíti meg (RAÁTZ 2012: 310). Ezzel szemben a Nagykároly környéki adatközlők kevésbé tartják fontosnak a név becézhetőségét, valamint a komoly hangulatú neveket preferálják.

5.3.7. A név eredete

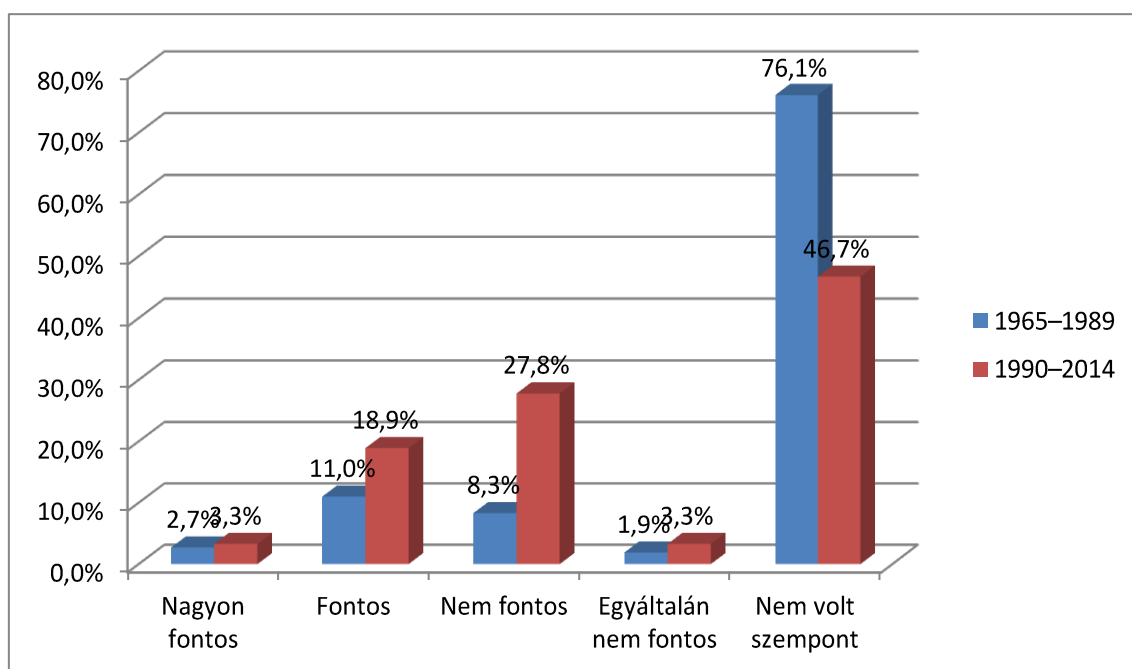
43. diagram: A választott név eredetének szempontja korszaként

5.3.7.1. Az első időszakban a válaszadók 62,4%-a szerint nem volt szempont, hogy milyen eredetű a gyermeküknek választott név, tehát a név eredete sok esetben nem befolyásolja a névválasztást. A második időszakra csökken ez az arány, de még ekkor is a névadók közel fele (45,6%) nem vette figyelembe a név eredetét. Az első korszakban a válaszolók 32,1%-a, a másodikban pedig 45,5%-a szerint fontos, hogy a választott név magyar (pl. *Barnabás, Botond, Tamás, Szabolcs, Szilárd; Bernadett, Kincső, Laura, Mária, Timea, Tünde*), illetve régi magyar (pl. *András, Ákos, Ernő, Hunor, Levenete; Júlia, Réka*) eredetű legyen. Kisebbségi környezetben az ilyen típusú névválasztással a szülő utalhat saját és gyermeke identitására. Mindkét korszakban a válaszadók 6%-a szerint a név német/germán eredetű volta meghatározó tényező (pl. *Gerhard, Günter, Herbert, Ottó; Helga, Henrietta, Hilda, Ingrid*). A sváb eredetű település névadó gyakorlatában ez a motivációs tényező is az identitástudattal állhat összefüggésben. A kérdőív eredményei szerint a név más idegen nyelvi eredete minimálisan befolyásolja a névválasztókat (a második korszakban az adatközlők 3,3%-a), ezzel szemben láthattuk, hogy az idegen eredetű, újító jellegű nevek száma egyre nő a névanyagban (pl. *Dominik; Keathy, Mandy*). Ez a látszólagos ellentmondás azzal

fejezetben tárgyalom részletesen). A választott név más idegen nyelvből származásának ténye – mint már láthattuk – kevés esetben befolyásolja a szülőket a névválasztásban, csupán három adatközlő jelölte meg ezt a válaszlehetőséget, az ő iskolai végzettségük középiskolai és szakiskolai.

A változásvizsgálat eredményeként megállapíthatjuk, hogy a második időszakban a válaszadók nagyobb arányban vették figyelembe a név eredetét a névválasztáskor, mint az elsőben. A szülők a magyar eredetű – vagy annak vélt – neveket részesítik előnyben. A szülők iskolai végzettsége szerinti vizsgálat kimutatta, hogy a magasabb végzettségű szülők gyakrabban figyelnek a név eredetére, mint az alacsonyabb végzettségűek.

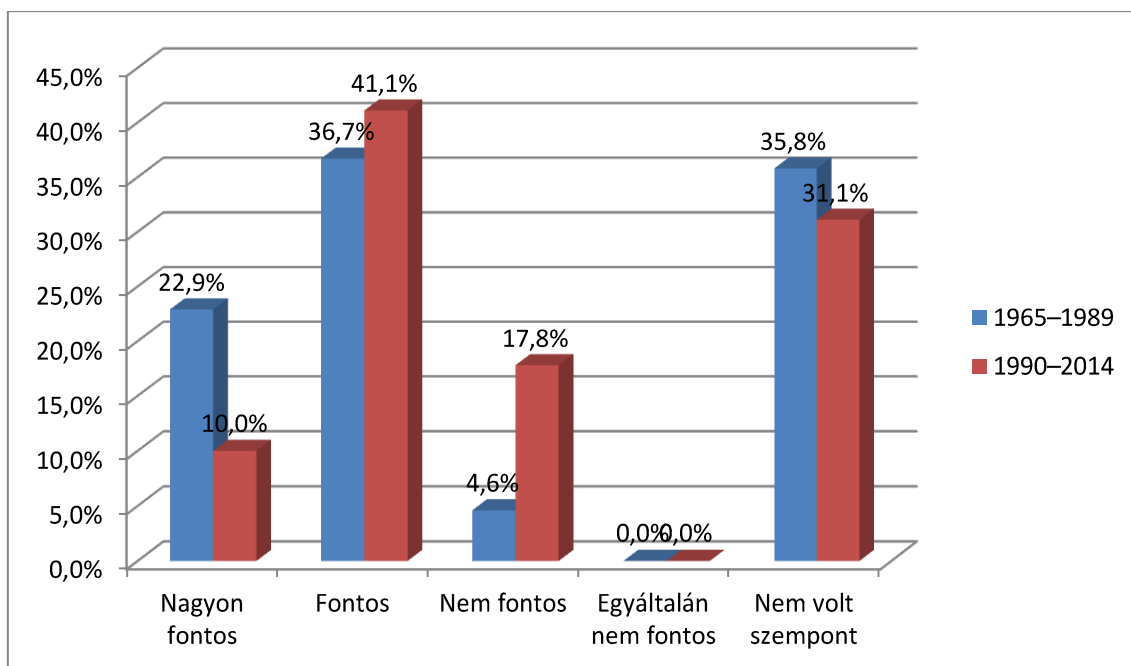
5.3.8. A név jelentése

44. diagram: A választott név jelentésének szempontja korszakok szerint

5.3.8.1. Az első korszakban a válaszadók 86,3%-a szerint nem fontos, illetve nem volt szempont a név jelentése a névválasztás során. Bár a második korszakra némileg csökken ez az arányszám, de még ekkor is közel 80%-a a névadóknak nem vette figyelembe, illetve nem tartotta fontosnak ezt a szempontot. RAÁTZ JUDIT

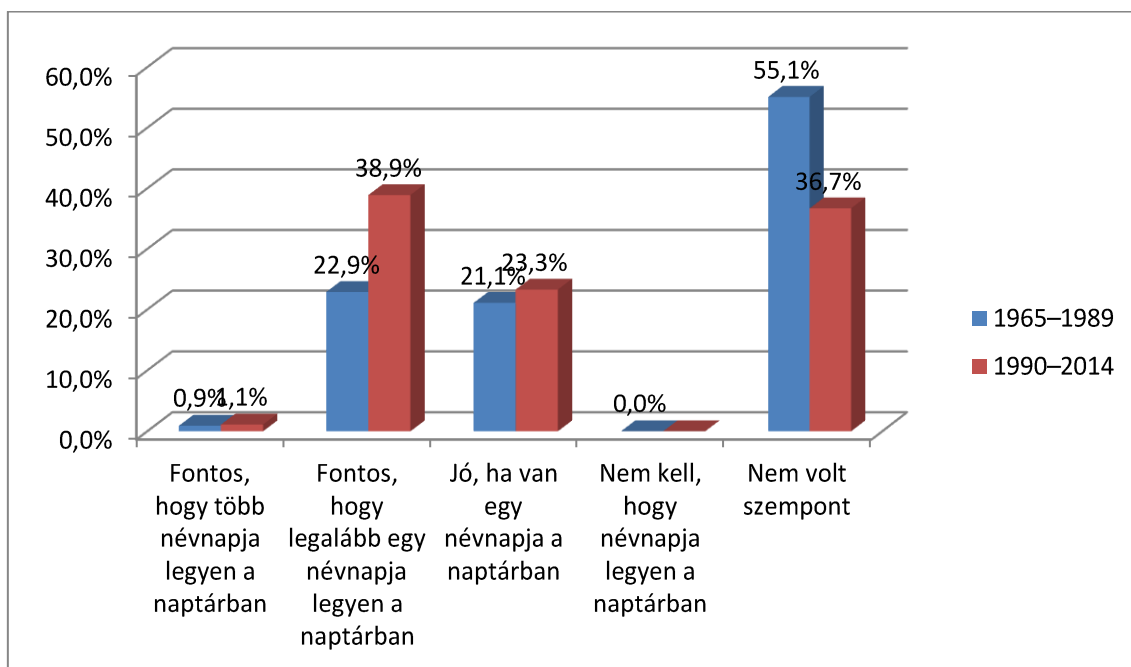
5.3.9. A név vallásos jellege

45. diagram: A név vallásos jellegének szempontja korszakok szerint

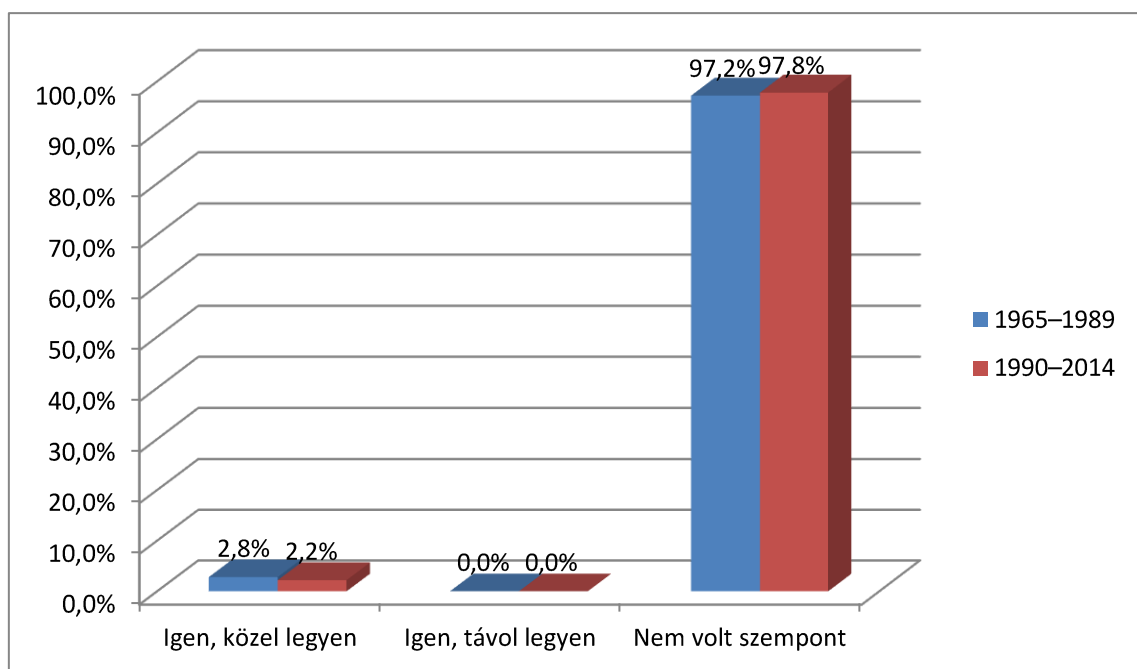
5.3.9.1. Az első időszakban a válaszadók több mint fele nagyon fontosnak, illetve fontosnak tartja a név vallásos jellegét, a második korszakra egy kicsit csökken ez az arány, de még ekkor is a szülők fele fontosnak ítéli meg ezt a névválasztási szempontot. A „Miért fontos a név vallásos jellege?” nyitott kérdésre kapott válaszok nagy része a név védőszentjének létét említi meg; illetve a szülők saját vallásosságukból kiindulva olyan nevet szeretnek adni gyerekeknek, amelynek van védőszentje, akit ismernek a Bibliából, litániákból, vallásos könyvekből.

5.3.10.1. A név naptári előfordulása

46. diagram: A név naptári előfordulásának szempontja korszakok szerint

5.3.10.1.1. A következőkben a névnap naptári előfordulásának fontosságára vonatkozó eredményeket mutatom be. Az eddigiekben is azt láthattuk, hogy a második korszak névválasztói körülmények között, több szempontot figyelembe véve választanak nevet gyerekeiknek; így van ez a névnap kérdésénél is. Az első időszakban a szülők fele fontosnak tartja, hogy a választott keresztnév szerepeljen a naptárakban, a második időszakban pedig a válaszadók 64%. Összességében tehát megállapíthatjuk, hogy a névnap előfordulása a naptárban egy fontos névválasztási szempont. A válaszadók közül senki sem jelölte meg a „nem kell, hogy névnapja legyen a naptárban” válaszlehetőséget.

47. diagram: A születésnap és névnap közötti távolság szempontja korszakonként

A születésnap és névnap közötti távolságot a szülők túlnyomó többsége nem vette figyelembe, csupán öt adatközlő írta azt, hogy a névnap és a születésnap közelsége befolyásolta a névválasztást. Bár a szakirodalomban nem találtam utalást arra, hogy a szülők a születésnaphoz közel vagy távol eső neveket részesítik-e előnyben, de a kutatómunkám és személyes tapasztalataim alapján a névviselők nem szeretik, ha névnapjuk és születésnapjuk nagyon közel esik egymáshoz, hiszen így gyakran a két ünnepet összevonja a család. HAJDÚ mostanában terjedő szokásként utal a névnap és születésnap egymástól távolabb kerülésére (HAJDÚ 2003: 617). Így meglepő, hogy azok a szülők, akik szempontnak tekintették ezt, a közel legyen válaszlehetőséget jelölték meg.

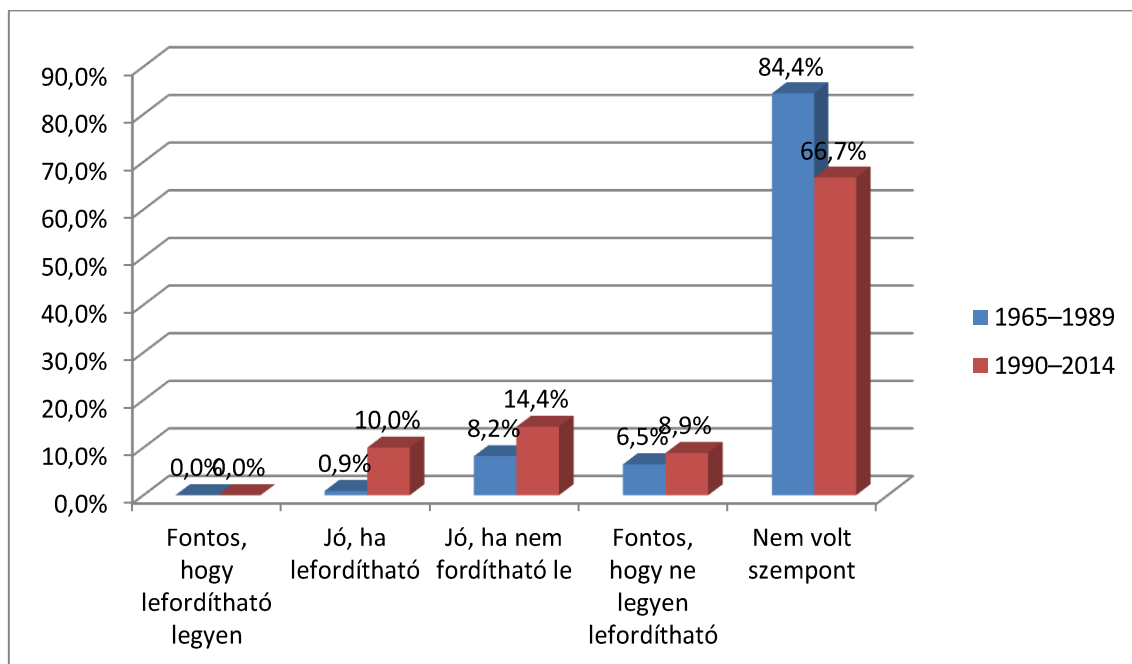
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Igen, közel legyen	0,0	1,8	3,6	4,4
Igen, távol legyen	0,0	0,0	0,0	0,0
Nem volt szempont	100,0	98,2	96,4	95,6

58. táblázat: A születésnap és névnap közötti távolság szempontja a szülők iskolai végzettsége szerint (%)

5.3.10.2.2. Elenyésző különbségeket láthatunk a különböző iskolázottsági csoportok névválasztási gyakorlata között ebből a szempontból. A magasabb iskolai végzettségűek valamivel gyakrabban veszik figyelembe a születésnap és névnap közötti távolságot a névkereséskor, mint az alacsonyabb végzettségűek

5.3.11. A név románra fordíthatósága

Az erdélyi magyarok körében fontos névválasztási szempont lehet, hogy a név ne legyen lefordítható románra, hiszen a romániai anyakönyvezési folyamatban bevett gyakorlattá vált, hogy a magyar nemzetiségű gyermek nevét, ha az rendelkezik román metanyelvi párral, román nyelven jegyzik le, ezáltal az adott személy neve minden hivatalos dokumentumában román nyelven jelenik meg (vö. RANCZ 2009: 20). (Az ide kapcsolódó, Romániára jellemző névjogi kérdéseket a 6.1. fejezetben mutatom be.) Ha abból indulunk ki, hogy a család- és keresztnév etnikai szimbólum, identitásjelölő és -kifejező jegy, akkor az anyanyelvtől eltérő nyelvű névhasználatra irányuló törekvés a személy identitásának megváltoztatását célzó tevékenységként értelmezhető (VANČO 2013: 105).

48. diagram: A keresztnév románra fordíthatóságának szempontja korszakonként

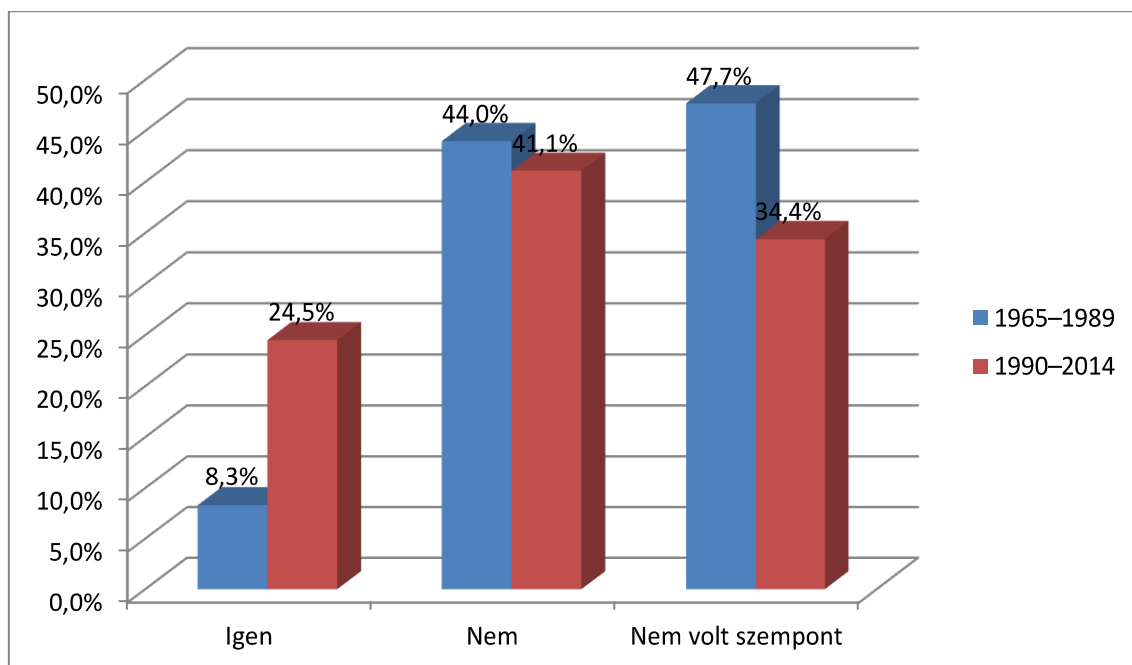
fordíthatóságát; valamint ebben a csoportban a legmagasabb (20%) a jó, ha a név románra fordítható válaszok aránya. Rajtuk kívül még a szakiskolai végzettségű szülők jelölték meg ezt a válaszlehetőséget, de kisebb arányban, csupán 5,3%-ban.

Összességében elmondhatjuk, hogy a válaszadók túlnyomó többsége az első időszakban nem veszi figyelembe a név románra fordíthatóságának szempontját a névválasztáskor. A második korszakban már gyakrabban figyelnek erre is a szülők. Az egyetemi és szakiskolai végzettségűek érvényesítik gyakrabban ezt a névválasztási szempontot.

5.3.12. A név más nyelven, más országban való használhatósága

A fenti névválasztási szemponttal áll összefüggésben a következő kérdés is, mely szerint befolyásolta-e a névválasztást az, hogy a nevet más nyelven, más országban is könnyen lehessen használni.

5.3.12.1. A továbbiakban a „Befolyásolta-e a névválasztást az, hogy a nevet más nyelven, más országban is könnyen lehessen használni?” kérdésre kapott válaszokat mutatom be.

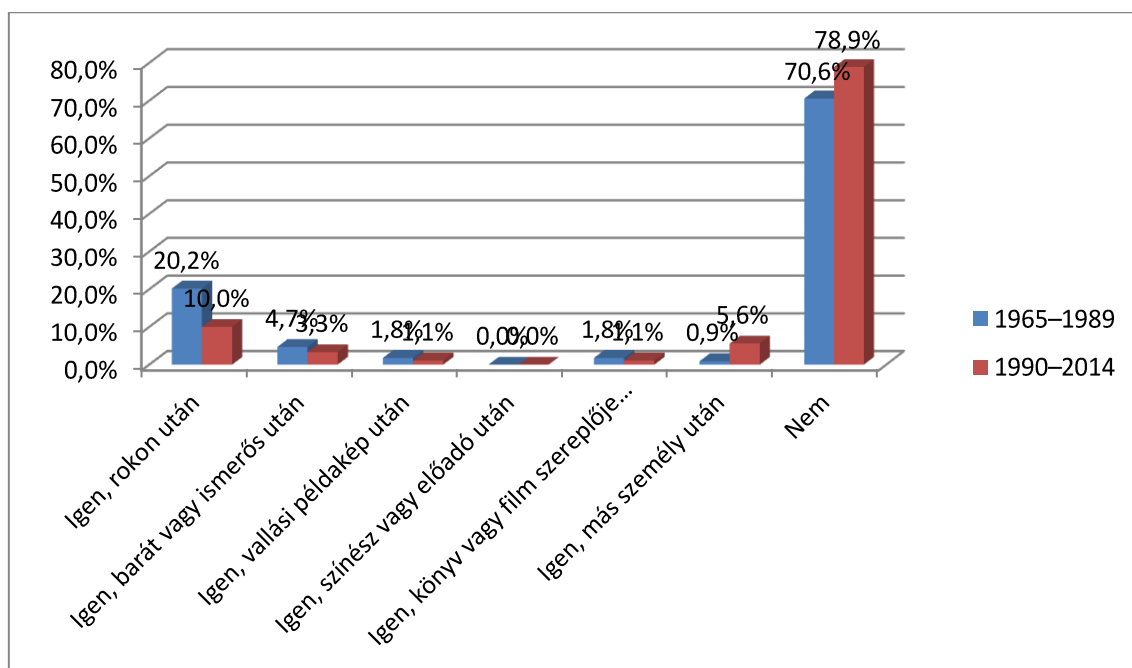

49. diagram: A választott név más nyelven, más országban való használhatóságának szempontja korszakonként

5.3.13. Névöröklés, konkrét személy utáni névadás

5.3.13.1. A korábbi, történeti névanyag vizsgálata során láthattuk, hogy a névöröklés mint névadási motiváció fontos szerepet játszott a névadásban, bár napjaink felé haladva egyre inkább veszített népszerűségéből, még mindig a névadási hagyomány része. Az anyakönyvi adatok alapján csupán a szülői és keresztszülői névöröklést vizsgálhatjuk, a kérdőíves felmérés adatai alapján – bár jelentősen kevesebb adatot tartalmaz – más rokonok, valamint ismerősök, egyéb konkrét, s akár fiktív személyek névválasztásra tett hatását is megvizsgálhatjuk.

A kérdőívben feltett kérdés „A gyerek egy konkrét személy, családtag vagy rokon után kapta nevét?”.

50. diagram: Névöröklés, konkrét személy utáni névadás szempontja korszakokként

A kérdőívek eredményei szerint az adatközlők ritkán nevezik el gyerekeiket családtag vagy konkrét személy után. Az igennel válaszolók leggyakrabban rokon után nevezik el gyerekeiket, ez a számarány az első korszakban magasabb (20,0%), a másodikban azonban már csak 10,0%, az anyakönyvi adatok tükrében ez a változási tendencia nem meglepő. A barát vagy ismerős után történő elnevezésre is láthatunk néhány példát, ezek száma igen kevés.

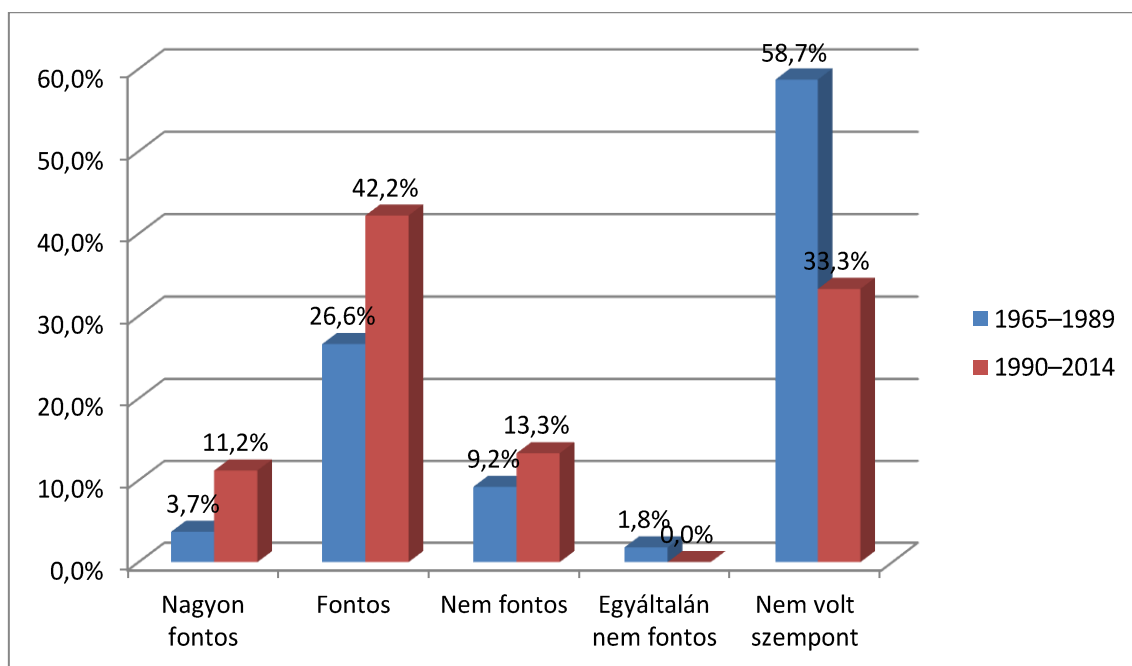
megfigyelhetjük. Az egyetemi végzettségűek is jellemzően rokonok és barátok nevét adják gyermekeiknek.

Összességében megállapíthatjuk, hogy ha konkrét személy után nevezik el a szülők gyermekeit, akkor rokon vagy barát nevét választják, az esetek többségében azonban más motivációk állnak a névválasztás háttérében.

5.3.14. A család- és a keresztnév egymáshoz való illeszkedése

A kérdőívben arra is kitértem, hogy a család- és keresztnév hangzás- és eredetbeli illeszkedése hogyan befolyásolja a névválasztást. A vizsgált terület családnévanyag jelentős hányada német eredetű. Kérdésként merül fel, hogy ez mennyire határozza meg a névadást.

5.3.14.1. A család- és keresztnév hangzásbeli illeszkedése

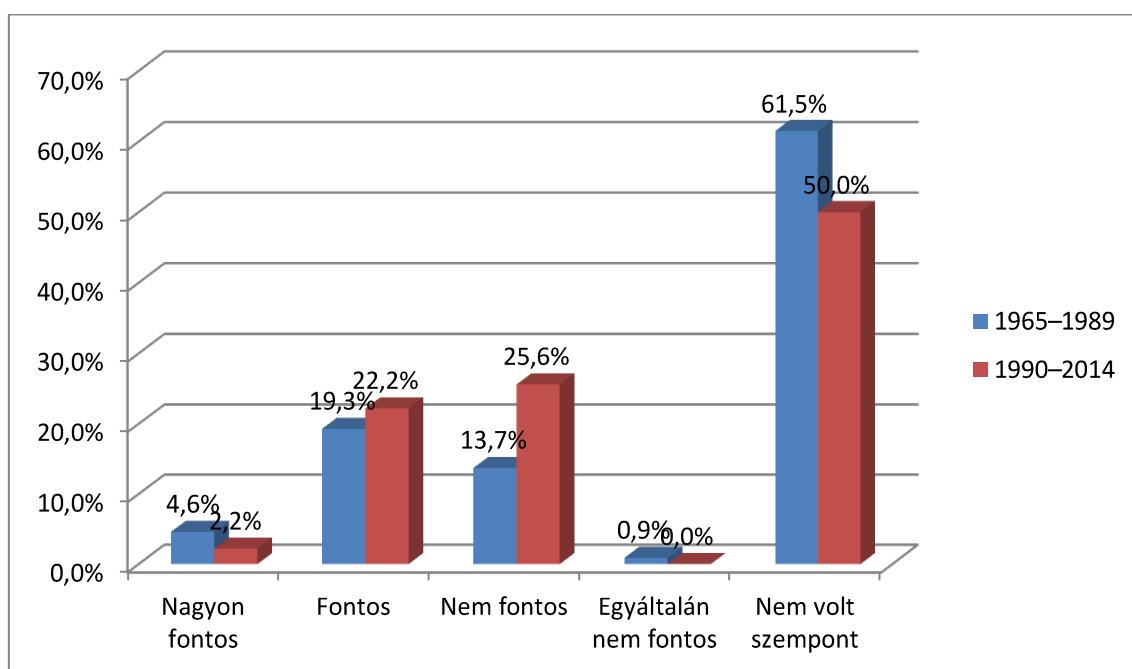

51. diagram: A család- és keresztnév hangzásbeli illeszkedésének szempontja korszakonként

véve kitűnik, hogy a magasabb iskolai végzettségűek hangsúlyosabban érvényesítik a vizsgált motivációs tényezőket.

5.3.14.2. A család- és keresztnév eredetbeli illeszkedése

5.3.14.2.1. A kérdőívek eredményei szerint a két névforma eredetbeli illeszkedése kevésbé fontos a névválasztók számára, mint azok hangzásbeli összhangja.

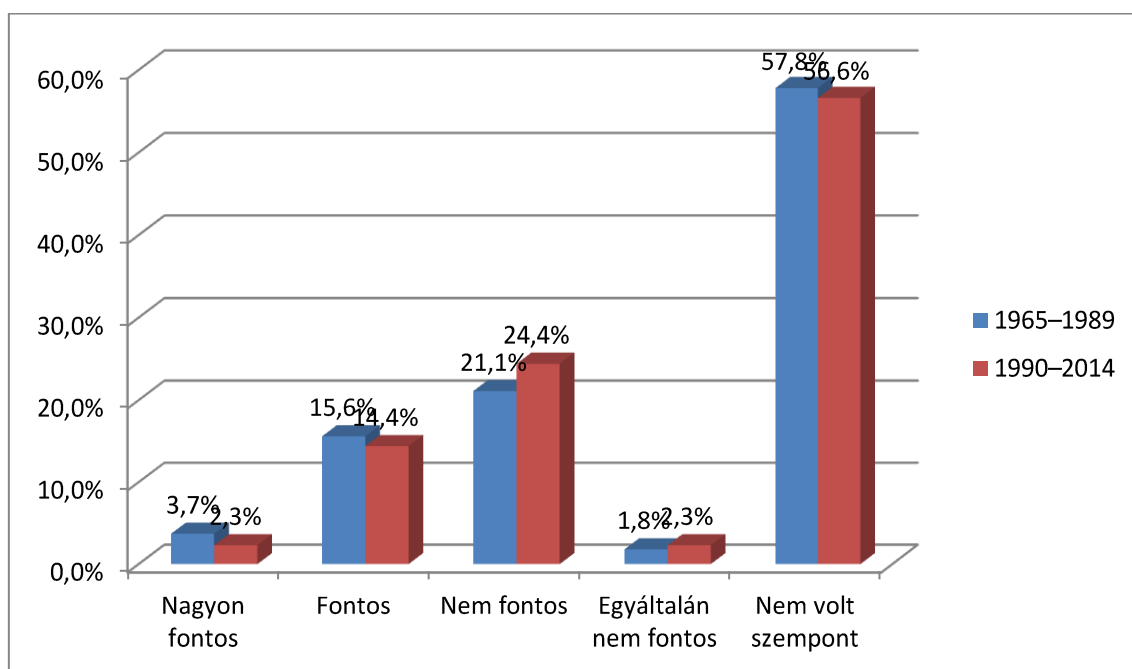

52. diagram: A keresztnév és a családnév eredetbeli illeszkedésének szempontja korszakonként

Mindkét időszakban a válaszadók csupán egynegyede (I. korszakban 23,9%, II.-ben 24,4%) tartotta fontosnak a két névforma eredetbeli illeszkedését. Ismét eltérést láthatunk a RAÁTZ JUDIT által vizsgált magyarországi anyaggal: Nagykároly környéki névválasztók fontosabbnak tartják a család- és keresztnév eredetbeli illeszkedését, mint a magyarországiak, itt a válaszadók 11,7% tartja fontosnak (RAÁTZ 2012: 311).

A zárt kérdést követő „Miért fontos az eredetbeli illeszkedés” nyitottira adott válaszok alapján tovább árnyalhatjuk a képet. Bár csupán néhány szülő írt véleményt, a válaszok alapján kirajzolódik, hogy a kérdőívkitöltők szerint fontos, hogy a magyar, valamint német családnévhez magyar, valamint német eredetű keresztnévet válasszanak.

5.3.15.1. A testvérek neveinek azonos eredetének szempontja

53. diagram: A testvérek neveinek azonos eredetének szempontja korszakonként

5.3.15.1.2. Az első időszakban a válaszadók közel 20%-a tartotta nagyon fontosnak, valamint fontosnak ezt a szempontot, a második időszakban valamivel alacsonyabb az arányszám, 16,7%. A testvérek neveinek azonos eredete a szülők túlnyomó többségét nem befolyásolja a névválasztásban.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nagyon fontos	1,9	7,1	1,8	0,0
Fontos	5,5	16,1	19,6	20,0
Nem fontos	20,4	26,8	19,6	31,1
Egyáltalán nem fontos	1,9	0,0	8,9	0,0
Nem volt szempont	70,3	50,0	50,1	48,9

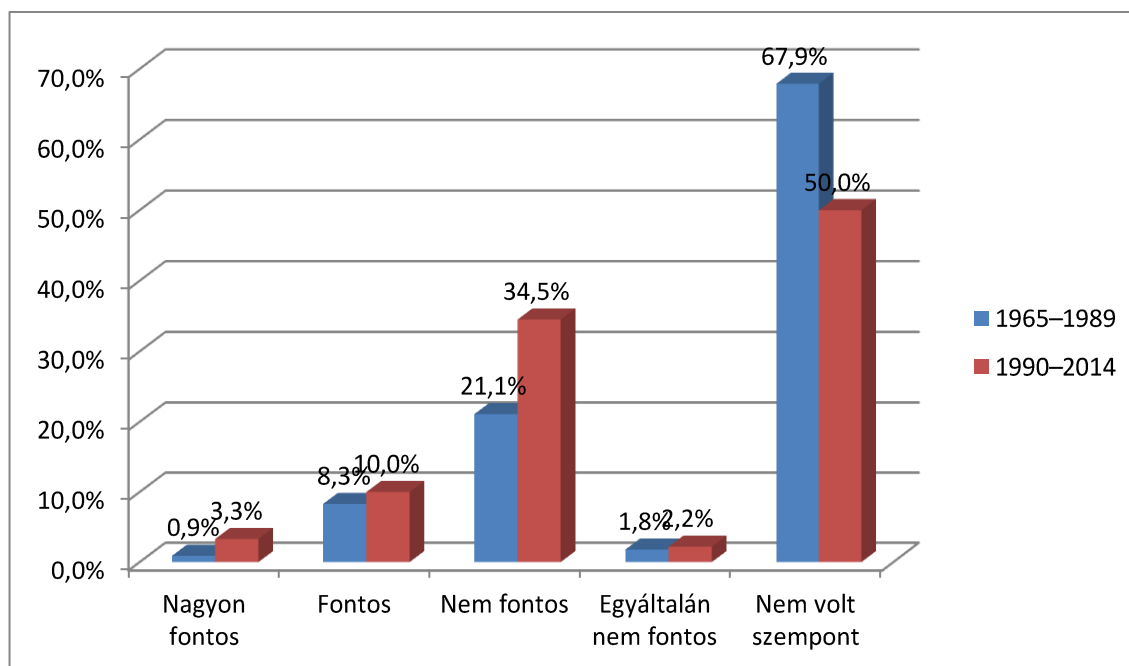
64. táblázat: A testvérek neveinek azonos eredetének szempontja a szülők iskolázottsága szerint (%)

5.3.15.1.2. A szülők iskolai végzettségét is figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy a legalacsonyabb végzettségűek körében nem jellemző a testvérek keresztnéveinek hasonló eredet szerinti névválasztás, csupán 7,3%-uk tartja fontosnak az azonos eredetet. A másik három iskolázottsági csoportban egymáshoz hasonló arányokat találunk, a válaszadók egynegyede vette figyelembe a nevek azonos eredetét.

Az eredmények szerint tehát a szülők ritkán törekszenek arra, hogy gyerekeiknek azonos eredetű keresztnévet válasszanak.

5.3.15.2. A testvérek neveinek hasonló hangzása

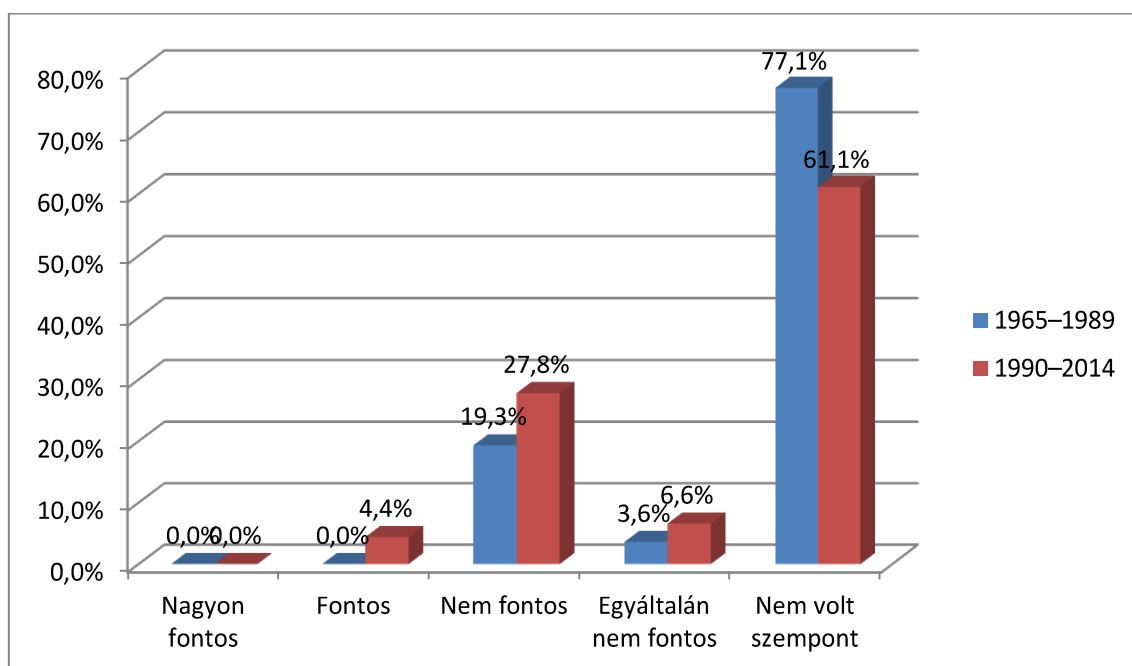
5.3.15.2.1. A testvérek neveinek hasonló hangzására még kevesebb szülő figyel, mint az azonos eredetre. A fentiekben láthattuk, hogy a név kiválasztásakor az egyik legfontosabb szempontnak bizonyul a név hangzása, ehhez képest arra ritkán figyelnek a szülők, hogy a testvérek neveinek hasonló hangzása legyen.

54. diagram: A testvérek keresztnéveinek hasonló hangzásának szempontja korszakonként

Mindkét korszakban alacsony azon szülők száma, akik szerint fontos, hogy hasonló hangzású nevet válasszanak gyerekeiknek; az első időszakban 9,2%-uk, a

5.3.15.3. A testvérek neveinek hasonló jelentése

55. diagram: A testvérek neveinek hasonló jelentésének szempontja korszakonként

5.3.15.3.1. A testvérek neveinek hasonló jelentése általában nem játszott szerepet a névválasztásban, az első időszakban egyetlen adatközlő sem tartotta fontosnak ezt a szempontot, a másodikban a válaszadók csupán 4,4%-a vette ezt is figyelembe.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nagyon fontos	0,0	0,0	0,0	0,0
Fontos	0,0	3,6	0,0	4,4
Nem fontos	18,6	23,2	19,6	33,4
Egyáltalán nem fontos	1,8	0,0	17,9	4,4
Nem volt szempont	79,6	73,2	62,5	57,8

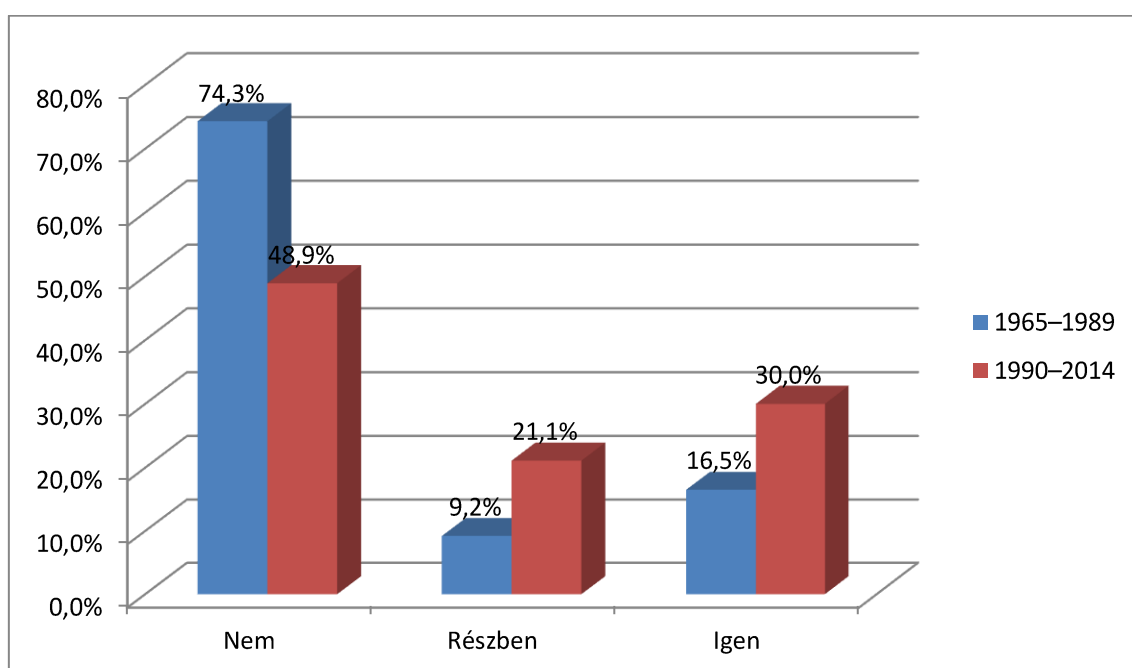
66. táblázat: A testvérek neveinek hasonló hangzásának szempontja korszakonként (%)

5.3.15.3.2. A nevek hasonló jelentését fontosnak tartó adatközlők iskolázottságuk szerint egyetemi, valamint szakiskolai végzettségűek, ezek az arányszámok ebben a két

választotta a keresztnévet, illetve érdeklődtem arról, hogy mindkét szülő egyformán aktív volt-e a névválasztás során.

5.3.18.1. Tájékozódás a névről

A kutatás során kérdésként merült fel, hogy a névadók mennyire tájékozódnak a nevekről. Tehát megkérdeztem, hogy „Utánanézett-e a választott névről szóló információknak? (pl. eredet, jelentés, névgyakoriság)”.

56. diagram: Tájékozódás a névről

5.3.18.1.1. Az első időszakban a válaszadók túlnyomó többsége nem informálódott a névről, a második időszakban azonban már több mint a fele utánanézett a névről szóló információknak. A „Minek nézett utána?” nyitott kérdésre legtöbbször a név eredetét és jelentését említették, emellett páran kiemelték a név vallásos hátterét és történelmi múltját.

5.3.18.1.2. A szülők iskolai végzettsége szerint a következőképpen alakulnak a válaszok.

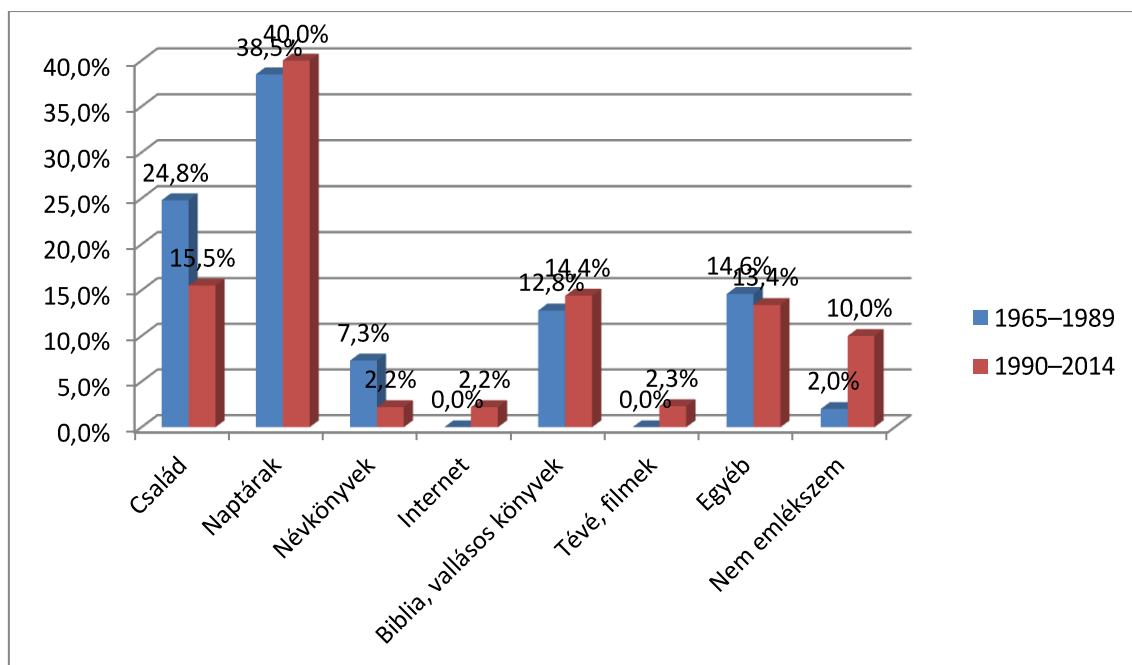
	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Nem	83,3	78,6	60,7	22,2
Részben	11,1	8,9	17,9	22,2
Igen	5,6	12,5	21,4	55,6

68. táblázat: Tájékozódás a névről a szülők végzettsége szerint (%)

A magasabb iskolai végzettségű szülők gyakrabban tájékozódnak a névről, az egyetemi végzettségűek fele, valamint a középiskolai végzettségűek egynegyede. Az alacsonyabb végzettségű szülők ritkán néznek utána a névről szóló adatoknak.

5.3.18.2. Inspirációs források

A kérdőívben arra is rákérdeztem, hogy a szülők honnan ismerik a választott keresztnévet, bár zárt kérdésként, kiválasztható válaszlehetőségek felsorolásával érdeklődtem, az egyéb címkével lehetőséget adtam más válaszlehetőségek beírására is.

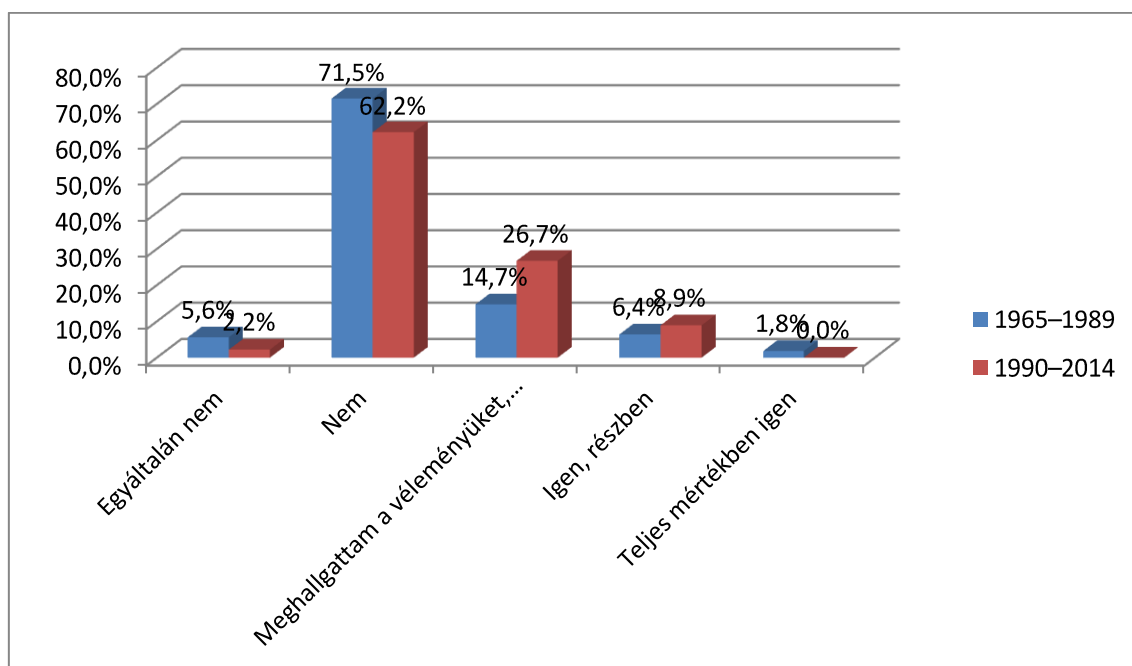

57. diagram: Különböző inspirációs források korszakokként

Az alapfokú végzettségű szülők a családban használt keresztnevекből választanak leggyakrabban, a másik három csoportban közel azonos arányban teszik ugyanezt a szülők. A szakiskolai végzettségűek fele a naptárakból inspirálódik, kisebb részük a családból, valamint a faluban hallott nevek sorából. A középfokú végzettségűek közel fele naptárakból, illetve a Bibliából és egyéb vallásos könyvekből választ nevet; kis részük a tévében hallott, valamint az interneten olvasott nevet ad gyermekének. Az egyetemi végzettségű szülők leggyakrabban naptárakban és névkönyvekben keresnek neveket; ebben a csoportban a legmagasabb a névkönyvet mint inspirációs forrást megnevező adatközlők aránya.

5.3.18.3. Ki választja a nevet?

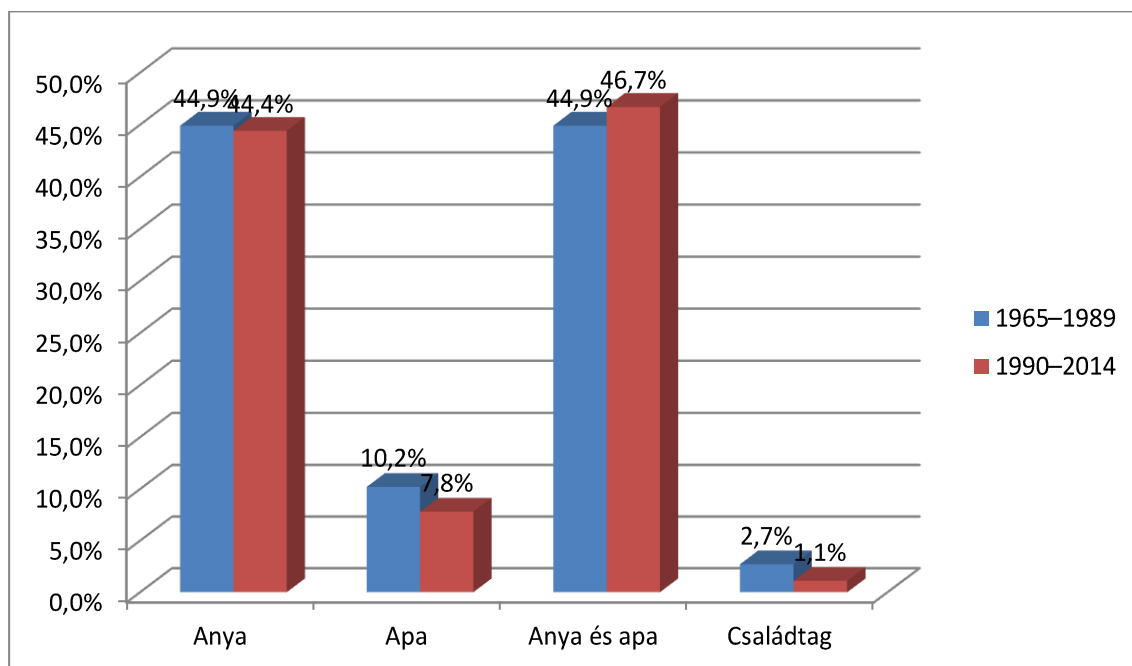
5.3.18.3.1. Bár a névválasztás a szülők feladata, a családi és közösségi szokások, hagyományok kisebb-nagyobb mértékben teret adnak a családnak, a rokonoknak is a folyamatban való részvételre. Így egy zárt kérdésben („Figyelembe vette-e a barátok, rokonok véleményét a választott névről? ”) arról érdeklődtem, hogy a szülők mennyire vonják be a családot, barátokat a névválasztás folyamatába.

58. diagram: Más személyek véleményének figyelembevétele a névválasztás során

végzettségük 77,8%-a, a szakiskolaiaknak pedig 71,4%-a nem vette figyelembe a rokonok véleményét. A középiskolai végzettségűeknél valamivel alacsonyabb ez az arány (64,3%), az egyetemi végzettségűeknél pedig messze a legalacsonyabb (44,4%).

5.3.18.3.2. Egy nyitott kérdés megfogalmazásával („Ki választotta a nevet”) érdeklődtem arról, hogy ki hozta meg a végleges döntést a névválasztáskor.

59. diagram: A névválasztó személy

Az eredmények szerint jellemzően vagy az édesanya dönt, vagy a szülők közösen választják ki a nevet. Ritkán dönt az apa egyedül, az első időszakban a válaszadók 10,2%-a, a másodikban pedig 7,8%-a sorolható ebbe a csoportba. Elenyésző azon válaszok száma (2,7%), mely szerint egy családtag hozta meg ezt a fontos döntést. Ezekben az esetekben közeli rokonok választják ki a gyerek nevét, például nagymama, nagybácsi, esetleg az újszülött keresztszülei. A második időszakban egy gyereknek az édesapja és a testvére együtt választották ki a nevét.

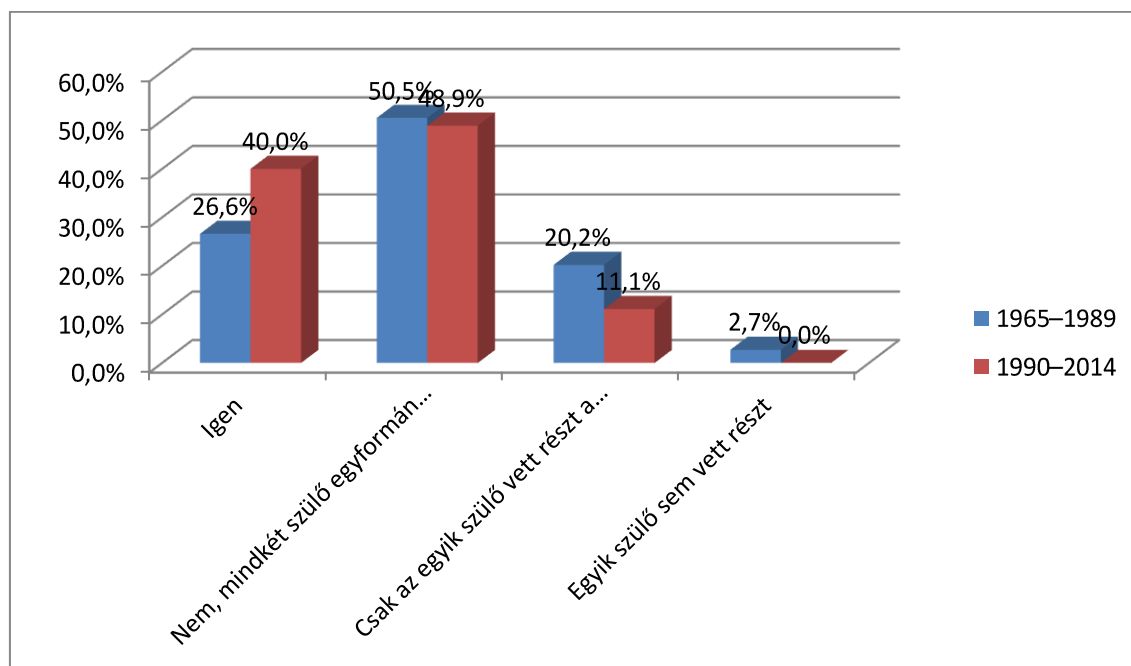
A szülők iskolázottságát is figyelembe véve számottevő különbséget nem láthatunk.

	Általános iskola	Szakiskola	Középiskola	Egyetem
Anya	53,7	53,6	46,4	22,2
Apa	7,4	10,7	7,2	11,1
Anya és apa	35,2	32,1	46,4	66,7
Családtag	3,7	3,6	0,0	0,0

71. táblázat: A névválasztó személy a szülők iskolázottsága szerint (%)

Az egyetemi végzettségű szülők gyakrabban választják ki közösen gyermekük nevét, mint a többi iskolázottsági csoport tagjai. A magasabb iskolai végzettségű szülők minden esetben maguk hozzák meg a végső döntést a névválasztáskor; de az alacsonyabb végzettségűek körében is csak pár esetben választotta ki a nevet egy családtag.

5.3.18.3.3. Még a névválasztó személy kérdéskörénél maradva megvizsgálhatjuk, hogy melyik szülő vett aktívabban részt a név kiválasztásában, például naptárakban, interneten nézegette a neveket, adatokat gyűjtött róla. „Az egyik szülő aktívabban vette-e részt a név kiválasztásában? (például naptárban, interneten nézegette a neveket)” zárt kérdés eredménye a következő.

60. diagram: Szülői aktivitás a névválasztáskor